

ОНЕ
које су
заборављене

Зборник
литерарних
радова

ОНЕ КОЈЕ СУ ЗАБОРАВЉЕНЕ

Импресум

За издавача
Јелена Златкова

Уредница и приређивач
Јелена Златкова

Лектура и коректура
Ана Јовановић

Прелом
Ана Јовановић

Дизајн корица
Мирослав Николић

Штампарија
Digital foto Stefan plus

Тираж
300

Издавач
Удружење грађана „Свет речи“
Велика Плана, 2021

ОНЕ КОЈЕ СУ ЗАБОРАВЉЕНЕ

ЗБОРНИК РАДОВА

Предговор

Неплаћени рад који жене вековима обављају помогао је развој цивилизације, али њих оставио потлаченим и економски, и на многе друге начине, зависним. Током највећег дела историје, женама је образовање било ускраћивано и забрањивано. А ипак, и поред свега тога, неке изузетне жене су успеле да се одупру стегама и пишу књиге, сликају, компонују, пронађу лек, боре се у рату или ураде неко важно хуманитарно дело и на тај начин промене свет. Оне су важан пример да жене, не само да могу да подаре живот, већ и да га учине бољим за читаво човечанство. Управо због тога је важно неговати сећање на њих и подржавати оне које долазе.

Циљ пројекта Удружења „Свет речи“ из Велике Планае „Сазнај! Препознај! Пријави!“, који је подржало Министарство омладине и спорта, у оквиру Програма спровођења Националне стратегије за младе је подизање свести младих из Велике Планае, Смедеревске Паланке, Пожаревца, Кучева, Крагујевца, Деспотовца и Бора о родно заснованом насиљу. Литерарни конкурс „Оне које су заборављене“ је једна од пројектних активности којом смо желели да подстакнемо ученике и ученице средњих школа да истражују о женама које су својим делима утицале на ток историје и оплемениле животе будућих генерација, а које су та историја и те генерације запоставиле и заборавиле. На овај начин, млади су стекли знања која о важним женским историјским личностима о којима нису имали прилике да уче у школи.

Изузетно смо поносни на одзив и избор тема. На конкурс је пристигло 26 радова из Велике Планае, Смедеревске Паланке, Пожаревца, Смедерева, Деспотовца и Бора. Посебно нам је драго да су нам радове послали

и средњошколци и средњошколке и из Сомбора и Новог Сада, градова који нису били директно укључени у пројекат.

Хвала менторкама које су својим свесрдним залагањем помогле ученицима и ученицама у одабиру тема и подстакле их да истражују и пишу о овим важним темама.

Жири, који чине професорке језика и књижевности: Ивана Даниловић, Александра Бодић Димитријевић, Јована Јовановић и Ана Јовановић, имао је тежак задатак да одабере шест најбољих радова који ће бити награђени.

У коментару своје одлуке, чланице наводе:

Поносни што смо у многим радовима имали прилике да прочитамо снажан став аутора и ауторки о родној равноправности, изражену забринутост што у 21. веку и даље за њу морамо да се боримо, као и опажања из сопствене околине.

Ученици и ученице су оставили важно обећање да су баш они, млади људи, корисници интернета, дигиталних медија и друштвених мрежа, ти који на себе преузимају мисију да ове изузетне и важне жене сачувају од заборава.

Ана Јовановић

Радови су оригинални, а аутори и ауторке добро информисани. Сви у потпуности одговарају на тему, што можемо закључити на основу одабира личности. Сваки од радова садржи и лични печат ствараоца, дат кроз мисли, осећања и размишљања. Радови су занимљиви, а њихова грађа добро организована. Читајући их, и ми се присећамо жена

које су оставиле траг у времену и друштву у ком су живе­ле, а које су из неког разлога заборављене.

Александра Бодић Димитријевић

Систематичним истраживањем и преданим промишљањем на тему „Оне које су заборављене“, млади аутори и ауторке су створили веома занимљиве, свеобухватне и зреле радове. Овим радовима они су начинили важан корак у борби којом се читав пројекат бави. „Оне које су заборављене“ оживљене су, како оне о којима понекад нешто чујемо, тако и оне које смо потпуно заборавили. Осећамо њихов дух, карактер, разумемо њихову борбу, схватамо животну ситуацију, друштвене околности.

Сва прикупљена грађа о овим знаменитим женама уобличена је јасно и прецизно, синтаксички и правописно коректно, прати тему на занимљив и стилски посебан начин у сваком раду. Ставови су пажљиво и јасно провучени кроз садржај и говоре о свесности ових младих људи о проблему. Њихове идеје су недвосмислене, смеле, надахнуте, у складу са хероинама о којима говоре. Наводе нас да се дубоко замислимо о њиховим делима, која нису мала, и о животима, који су били бурни и сурови. Ови храбри аутори и ауторке, једноставним језиком и продорним духом лако долазе до сваког читаоца и изазивају сету и тугу, понекад и љутњу и бес, али, најбитније, наду и вољу за променом. Док читамо радове, осећамо снагу описаних јунакиња и верујемо у изборе, свест и одлучност младих аутора и ауторки.

Ивана Даниловић

Радове пристигле на тему „Оне које су заборављене“ обележили су добар избор личности, одлично састављене реченице, добро уклопљени детаљи из живота са идејом целокупног рада.

Млади аутори и ауторке понудили су нам добро формиране реченице које јасно исказују став, као и зрела запажања обухваћена темом родне освешћености. На овај начин, имали смо прилике да наиђемо на права „освежења“ у мору предрасуда којима смо свакодневно окружени. Свака од одабраних личности врло је интересно представљена, па можемо закључити да су радови подједнако инспиративни и информативни.

Јована Јовановић

Литерарни конкурс

„Оне које су заборављене“

Жене чије дело се памти, које су задужиле човечанство стваралаштвом, научним достигнућима, херојством или неким другим племенитим особинама због којих су заслужиле место у историји, подстакле су средњошколке и средњошколце из Велике Плане, Смедеревске Паланке, Деспотовца, Пожаревца, Бора, Сомбора и Новог Сада да литерарним радовима скрену пажњу вршњацима и јавности на „Оне које су заборављене“. Плејаду бесмртних женских ликова преточених у јунакиње двадесетак есејистичких радова чине: Марија Кири, Десанка Максимовић, Флора Сандс, Алис Ги Блаше, Јефимија, Фрида Кало, Драга Љочић, боркиња гвозденог пука Милунка Савић, жене лекарке и медицинске сестре које су изнеле рат на својим рукама борећи се за животе рањеника... Јунакиње ученичких радова су и Софија Соја Јовановић, Деса Глишић, Јелисавета Начић – родоначелнице српске уметности, архитектуре, карикатуре и сатире, позоришног стваралаштва.

Међу женама које су обележиле своје доба и надживеле време у којем су стварале, нашла се и Софија Јовановић, носилац албанске споменице, прва жена примљена у војску Србије, ратница која је обављала најтеже војничке задатке, српска Јованка Орлеанка... јунакиња која је пре коначне одлуке да може у ратни поход одбијена констатацијом да је од Бога грех да умре млада и лепа. Дијана Будисављевић, хуманитарка аустријског порекла која је из логора Стара Градишка, за два дана је успела да

изведе више од 1000 српске и јеврејске деце задивила је ауторку једног од радова приспелих на конкурс.

Знају млади и за Ану Ахматову, руску песникињу, кандидаткињу за Нобела, жену којој је стаљинистички режим забранио да пише... Топло и осећајно, патриотски захвално, писали су и о Надежди Петровић, српској сликарки, болничарки која је у Великом рату положила живот бринући о рањеним српским војницима. Међу јунакињама ученичких есеја нашла се једна права принцеза – Дајана Франсис Спенсер, боркиња за женска права, племкиња која је добротом и хуманитарним ангажовањем широм света улепшавала живот деци са сметњама у развоју, била је и остала запамћена као анђео мира.

Један од есеја говори о достигнућима српске скојевке, младе научнице Браниславе Бране Перовић Нешковић, некадашње директорке Института за нуклеарне науке Винча. У аналима установе забележена је као прва жена ангажована на пословима који су до тада били привилегија мушкараца.

Јунакиња једног рада је Живана Жанка Стокић, глумица, најпознатија Нушићева „Госпођа министарка“, истрајна боркиња за женска права. Пркосећи грађанском моралу, стављала је жене у исту раван са недодирљивим мушкарцима. Остала је упамћена као уметница чији је живот био мање вредан од уметности, жена која је утрла пут будућим женским ликовима на позоришним сценама Балкана.

Међу заборављеним женама нашла се и једна уметница чије име траје последњих неколико деценија. Другачија од свих, Слађана Милошевић, је жена која је играла против правила са чврстим ставом и циљем. Није пратила начин тадашњег живљења и ишла је изван граница. Тако је рок-панк српску певачицу видела једна ученица и свр-

стала је у жене које су се јавно ангажовале својим делом за женска права.

Прва жена режисерка филма, прва жена шеф студија инспирисала је једног савременог младића да о њој напише свој есеј. „Нема ништа повезано са постављањем филма што жена не може да уради тако лако као мушкарац, и нема разлога зашто не може у потпуности да савлада сваку технику уметности“, написао је у свом раду о Алис Ги Блаше, гимназијалац извлачећи из мрака америчку редитељку која је својом појавом на почетку 20. века скренула пажњу на себе измаштаним наративима о бебама у купусу, док су ондашњи филмски ствараоци на целулоидној траци бележили филмске вести. Не без разлога, њено име филмофили стављају у исту раван са браћом Лимијер.

Овом констатацијом ондашњег филмског критичара, на најбољи могућ начин, младић из доба модерног филма, окарактерисао је способности жена алудирајући на чињеницу да ништа на овом свету није само мушки посао, да ни онда, још мање сада, нема тих занатских, уметничких и стваралачких домета којима нису вичне жене.

Место међу заборављенима нашла је и млада, рано преминула српска књижевница Анђелија Лазаревић, ћерка доктора Лазе Лазаревића, познатог српског књижевника, која је скренула пажњу на себе крајем 19. века песмама и сликарском техником наученом у студију чувене сликарке Бете Вукановић.

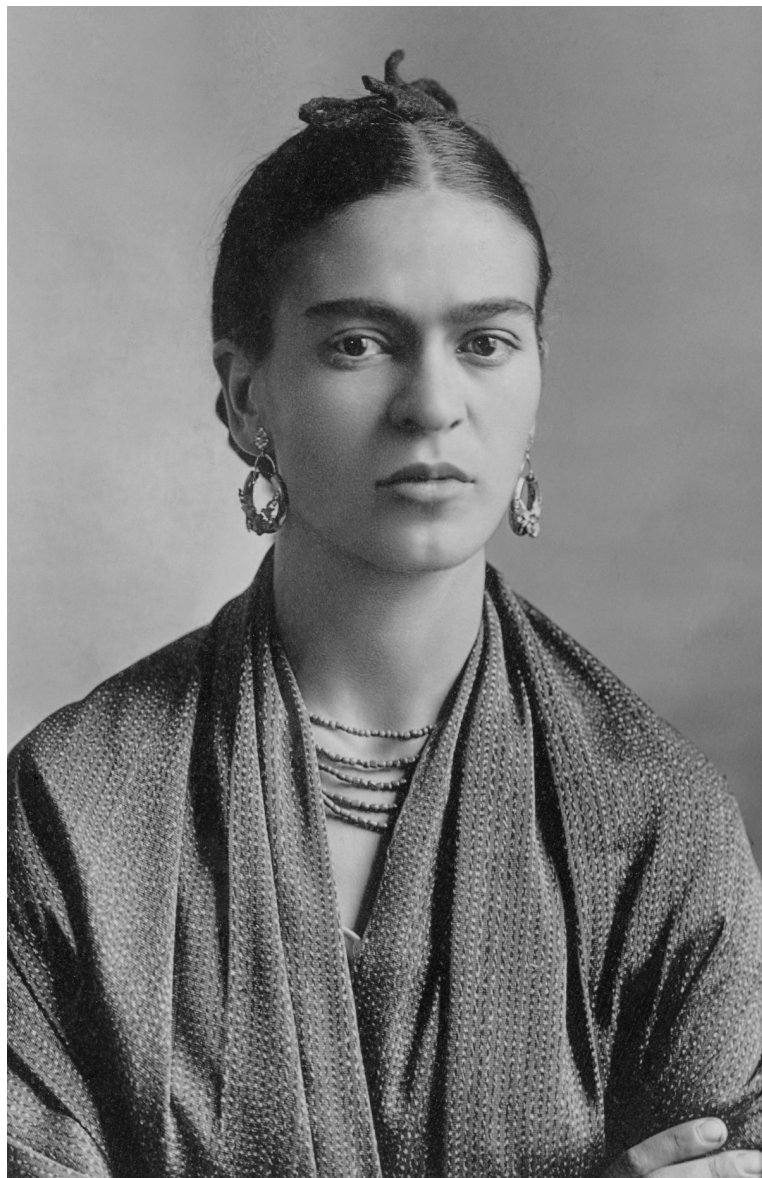
„Данас , у 21. веку, жене се још увек боре за своју равноправност, за своје место у суровом свету мушкараца. Ипак, некада је то било баш тешко, јер је судбина жена била унапред одређена. Родити женско дете, значи спремати га за удају, домаћинство и рађање. Ретке су биле оне које су пркосиле нормама , које су устале и изнедриле велика дела за човечанство. Њихов пут је био пун препрека,

неразумевања и оспоравања. Ипак, нису се дале поколебати“, записала је једна од учесница конкурса и есеј посветила Вилхемини Мини Караџић.

Говорећи о Милени Павловић Барили, један младић је написао да вековима траје борба за равноправност полова, да су значајни историјски периоди имали своје јунакиње које су се бориле за женска права и преносиле аманет новој генерацији жена да се борба настави све до победе. „Што више времена пролази, покрет равноправности полова постаје све популарнији, што је добро, али, нажалост, увек постоје људи који нешто добро и праведно претворе у нешто ужасно и неправедно“. Детење искрено скренуло је пажњу савременом човеку, друштву и заједници да је крајње време да се рат оконча тако што ће жене по свему бити изједначене са мушкарцима када ће и престати потреба да се боре за равноправност полова.

„Напоследку, много жена је заслужно и жртвовано да би жене данас имале омогућено радно место, право гласа и изношење мишљења у друштву. Бити жена не значи само давање потомства, завршавање кућних послова... Бити жена је доказ да су и оне биле и биће потребне да свет буде боље место“ — написала је у свом раду једна од девојака чији је став провејавао кроз рад о женама чије дело пркоси времену, сведочи о истрајности «нежнијег пола» да се једном за навек разреши борба међу половима на обострану корист „сукобљених“ страна.

Јадранка Мићовић—новинарка

I МЕСТО

Фрида Кало

Милица Михаиловић
ПОЖАРЕВАЧКА ГИМНАЗИЈА

Већина жена сваки осми март дочека окружена ружама и сличним поклонима које су јој наменили брат, отац, дечко, супруг, друг... Ми, жене, сваке године на исти датум с одушевљењем стављамо добијене руже у вазе, док их мушкарци за нас пажљиво бирају. Многи који ову традицију упражњавају ни не наслућују њене корене, чија је сврха била револуција права жена. Да ли је до те револуције заправо дошло? Да ли је аманет оних које су заборављене заиста заживео?

Путем разних историјских извора омогућено нам је да, учећи о животу у прошлости, бар на трен замислимо да путујемо кроз време. Слушајући и читајући о тадашњем положају жена, женску особу замишљам као јединку чија осећања и ставови једноставно нису од великог значаја. Замишљам је као инкубатор, који успут обавља све кућне послове, трпи тортуру узроковану тиме што уопште постоји. Замишљам је као мушку сенку чији је језик спречен да проговори. Данас у свом окружењу свакодневно виђам жене које имају возачку дозволу, слободно се крећу, поседују факултетске дипломе, располажу својим стеченим новцем... Међутим, чак и у 21. веку, након историјске борбе жена, још увек постоје делови света и етничке групе у којима су ова основна људска права луксуз и имагинарна стварност за било коју жену.

Свет је у августу ове године запањила вест о положају жена у Авганистану услед поновног доласка Талибана на власт. Изгледа да нас ни технологија није освестила од несвесности да су многе особе широм света само својим пореклом осуђене на немање права. Чини се да још увек посматрамо свет само до оквира свог дворишта, а нисмо свесни да изван њих влада потпуни контраст.

Наиме, први период талибанске владавине пре више од 20 година обележен је свирепостима према женама као што су обезглављивање, каменовање и присила на ношење бурки. Када су екстремисти свргнути са власти, жене у Авганистану напокон су уживале права која при међујем да има и већина жена из мог окружења. Међутим, скорашњим повратком Талибана на власт, жене као да су телепортоване у мрачни период од пре више од 20 година.

Крајем деведесетих и почетком двехиљадитих, Талибани су владали Авганистаном вођени строгим тумачењем шеријата, односно исламског права, те су грађанима ускратили телевизију, музику и филмове. Након њиховог свргнућа са власти, отварање су телевизије и радио-станице на којима су биле запослене и жене и мушкарци. О скорашњој талибанској дискриминацији жена прва је проговорила водитељка Кадија Амин у августу ове године, поделивши снимак на друштвеним мрежама у коме објашњава да су жене суспендоване са државне телевизије, да су програмске шеме враћене на старо и да многи екстремисти спречавају одлазак жена на посао. Докторка која је желела да остане анонимна, за „BBC“ наводи да је тренутна владавина Талибана другачија од претходне и да је након три дана повратка Талибана на власт регуларно отишла на посао. Међутим, у том периоду је посланица Фарзана Кочаи за исти медиј објаснила да Талибани не сврставају жене у своју хијерархију и да

„жене нису на дневном реду“, те је њихов положај сада упитан. Друштвеним мрежама још увек круже снимци жена које су Талибани казнили одсекавши им неки екстремитет. „Под влашћу Талибана, бити жена је једнако смрти – оне дишу, али су мртве“, наводи једна од уплашених Авганистанки за „BBC“.

Након само два месеца, вести из Авганистана као да више нису довољно занимљиве. Чини ми се да медијска сенка прикрива бруталност која је присутна у Авганистану и да су хероине данашњице, које су упркос свему имале храбрости да проговоре, већ заборављене. Заборављене су и сестре Мирабел, њујоршке текстилне раднице, Луиз Циц и Клара Цеткин... Тако је заборављен и диктаторски режим Рафаела Трујила, којем су се супротставиле сестре Мирабел и због тога страдале. Као да се није ни догодила погибија преко стотину жена у фабрици текстила у Њујорку, које су у њој биле заточене како би биле спречене да штрајују за своја права. Луиз Циц и Клара Цеткин, због којих се заправо и обележава Међународни дан жена сваког осмог марта, постале су легенда коју ретко ко зна. Њих две не само да су промовисале једнакост људских права, већ су у своју борбу укључиле и демократско право гласа за жене. Својим делањем подстакле су жене широм света да се укључе у њихову мисију. Ове жене су заслужне за права која данас уживам, али, нажалост, не уживају их све жене данашњице. Поред Авганистанки, има још много примера који јасно показују да је за неке народе време стало, а да се револуција у погледу родне равноправности никада није ни догодила. Програм за развој Уједињених нација, на основу регионалног истраживања о ромској националној мањини из 2017. године, дошао је до закључка да се чак једна од три Ромкиње удала пре навршене 18. године.

Жене су кроз историју наилазиле на препреке у остваривању једнаких права у виду схватања актуелне временске епохе, читавог народа коме припадају, географске одреднице... Међутим, постоје жене које не спречавају искључиво ови фактори за интегрисање у друштво, већ укореењени патријархат који никако да ишчезне. Зато су коментари типа: „имаћу паре кад се удам“, „што да возим кад ће отац и муж да ме возе“..., нажалост још увек распрострањени. Друштво је подложно променама, иако оне могу бити изузетно споре. Зато се повремено треба присетити жена које су биле признате у својим областима и супротстављале се стегама.

Откривши новосадски Међународни филмски фестивал „Ухвати филм“, који за циљ има ширење свести о инклузији, открила сам и надахњујућу животну причу Фриде Кало, најцењеније мексичке сликарке. На овогодишњем Фестивалу, Фриду Кало оживела је новосадска уметница Тања Јосић у перформансу „Фрида казује“, који је осмишљен по мотивима дела „Фрида или о болу“ списатељице Славенке Дракулић.

Фрида Кало рођена је 1907. године у Којоакану, насељу у савезној држави Чијапас у Мексику. Њен отац Гиљермо, тражени фотограф, био је Јеврејин немачко-мађарског порекла. Оженио се Матилдом Калдерон, Фридином мајком, три месеца након што му је на другом порођају преминула прва супруга. Након венчања, Гиљермо је саградио Плаву кућу у којој је Фрида одрасла. Упркос свему, Фридина мајка није могла да буде срећна поред Гиљерма, пошто никако није могла да заборави своју прву љубав, једног Немца који је себи одузео живот. Фрида је имала две полусестре и три рођене сестре.

Била је страствена обожаватељка науке, стално је читала и нарочито заволела анатомију. Занимљиво је да ју је отац подржавао у жељи да се школује, док је мајка била

строго против тога и њене сестре учила да кувају, спремају, плету, шију, везу... Фрида је пркосила мајчиним жељама и конкурисала за упис на Национални припремни факултет. Сматрам да је њена истрајност у својим циљевима и храброст да пркоси друштвеним стегама којима је њена мајка била окована већ довољан разлог због кога Фрида треба да буде узор свим девојкама, али и младићима који наилазе на овакав вид препрека на свом животном путу.

Међутим, живот некада за нас има другачије планове, колико год се трудили да пребродимо све препреке и раскрчимо сваки непроходан пут. Фрида је имала последице дечије парализе. Услед деветомесечног непомерања из кревета јој је атрофирала десна нога, која је била слабија, краћа и мршавија од леве. Једино су специјално израђене ортопедске чизме успеле да уравнотеже њен ход.

Година 1925. сматра се преседаном у животу Фриде Кало. Те године с Алехандром, њеном првом љубави, седа у аутобус. Исти аутобус се сударио са трамвајем и од тог тренутка за Фриду више ништа неће бити исто. Дугачка метална шипка пробила јој је трбух у висини левог кука и смрскала карлицу. Њена већ проблематична десна нога била је сломљена на једанаест места. Стопало је било ишчашено и zdroбљено, кичма сломљена на три места, као и кључна кост и треће и четврто ребро. У болници је задобила и акутну упалу трбушне марамице и инфекцију бешике. До краја живота, Фрида је морала да носи корсете од гипса или метала да би могла да стоји усправно и често је морала да виси окачена наглавачке не би ли ојачала кичму. Међутим, здравствени проблеми узроковани саобраћајном несрећом и последице дечије парализе нису једине здравствене потешкоће са којима се Фрида суочавала. Ампутирано јој је пет ножних прстију. Стављен јој је имплант у карлицу, због чега постаје зависна од демерола и морфина. Имала је седам операција кичме и три побачаја.

Финансијска ситуација Фридине примарне породице драстично се променила због несреће коју је она доживела 1925. године. Кућа одлази под хипотеку, а већина намештаја на продају. Фрида услед недовољних материјалних средстава прекида школовање.

Истражујући о Фридином животу, очекивала сам животну причу о девојци пуној потенцијала, која је услед свих крахова доживела потпуни пораз и одустала од себе, каријере и људи уопште. Међутим, ова еминентна сликарка издигла се као феникс изнад своје мрачне судбине. Док се опорављала од саобраћајне незгоде, није била способна ни за шта осим да проведе дан у кревету. Управо ту околност је искористила за стварање будуће сликарске каријере. У болничком кревету почела је да црта скице, студије и портрете људи око себе, а највише је сликала саму себе, док су њеног вољеног Алехандра родитељи послали на студије у Европу, јер су претпоставили да се Фрида никада неће опоравити.

Сликање је користила као креативни и духовни израз, испољавајући страх од самоће и смрти кроз своја дела. За живота је израдила 55 аутопортрета, од укупно 143 слике. Истичала је да је сликарка сопствене стварности, што је типично за уметницу надреализма, те да је усамљеност тема коју најбоље познаје. Рене Магрит и Хијеронимус Бош били су њени омиљени сликари, који су заслужни за њено схватање да „фантазија захтева реалистичку четкицу”. Један од разлога због којих се дивим Фриди јесте то што је своју искрену бол делила са светом приказујући своје радове и тако омогућила публици да се поистовести са њеним осећањима и животним околностима. Њена уметност може да послужи као терапија за друге и подстрек за надање. Не инспиришу само њена дела, већ и околности под којима су настала, што даје додатну чар њеном опусу и уметничком и духовном утицају на њено ванвременско стварање.

Поред свих специфичних околности, Фрида је носила додатни терет тиме што је била жена. Прву баријеру са тим мотивом поставила јој је мајка, не подржавајући њено школовање. Кроз живот се често сусретала са сличним потешкоћама и на њих је реаговала у складу са околностима.

Удала се за познатог муралисту, Дијега Риверу. Ова јака жена са разноликим здравственим проблемима и бурним животним сценариом је под утицајем јаких емоција према Ривери престала да развија свој случајно откривени сликарски таленат. Као да је почела да се води нормама којима ју је учила мајка. Приоритет јој је постао да буде добра домаћица и супруга. Може се рећи да се њена љубав према супругу граничила са мазохизмом, будући да је била свесна да је Ривера вара, али се носила са тим. Фридин и Дијегов однос био је веома турбулентан. Они су се два пута венчавали, а између своја два венчања покушавали су да изграде заједницу са другим партнерима. Често се осећала као да је у сенци свога мужа, упркос својим квалитетима.

Бурни живот у сваком сегменту и чињеница да је жена, нису спречили Фриду да се политички активира и залаже за себи блиску идеологију. На факултету се придружила групацији познатој као „Качучаси“ и заједно са њима промовисала социјалистичке и националистичке идеје и залагала се за очување индијанског наслеђа у Мексику. Са деветнаест година, пошто је уморна из кревета, вратила се људима из комунистичких и марксистичких кругова, политичким изгнаницима. Била је чланица Комунистичке партије, учествовала на протестима, заговарала идеју комунизма, скривала је бегунце, марширала, певала интернационалу, мрзела неправду, веровала да ће комунизам спасити свет од беде. 1936. године избио је шпански грађански рат, а Фрида је са Дијегом основала одбор за

солидарност као вид помоћи републиканцима који су се борили против фашизма. Постала је и прва комунистичка.

Вођена мозаичном и поучном, али и хаотичном и потресном животном причом сликарке Фриде Кало, схватила сам да мисао: „не могу” треба избацити из ума. Срж Фридине личности представљају упорност, храброст, истрајност у свему што ради, интелигенција. Али, њене специфичне одлике су и театралност, посесивност, измишљање, привлачење пажње и честа и нагла промена расположења. Фрида је била гласна у изражавању својих емоција кроз псовке и грлат смех. У Фриди проналазим узора и због тога што се није стидела својих емоција, није крила мане и слабости, већ је стварала различите механизме како би се са њима носила. Најбитније је да никада није одустајала од себе, иако ју је живот непрекидно тестирао, већ је оставила и аманет свету у виду свог уметничког опуса и инспиративне животне приче.

На туђум грешкама заиста може много да се научи, а на основу туђих исправних поступака могу да се поставе постулати који олакшавају доношење животних одлука. Зато ће ми животна прича Фриде Кало служити као подсетник да увек будем упорна и неустрашива, али и као опомена да не остајем у деструктивном партнерском односу. Због оваквих лекција које је неопходно применити у пракси, врло је важно афирмисање жена које су радиле на својој амбицији упркос родно неједнаким друштвеним конвенцијама и мњењима.

Сви треба да будемо захвални сестрама Мирабел, њујоркшким текстилним радницама, Луиз Циц, Клари Цеткин, на борбама које су биле спремне да воде упркос цени жртвовања. Повремено се треба присећати животне приче Фриде Кало, која се одупирала друштвеним стегама и није одустајала од живота упркос читавој листи

здравствених проблема. Треба да подржимо и охрабрујемо хероине данашњице, међу којима су: Авганистанке које говоре о тортури Талибана; Марина Арсић, млада филолошкиња и активисткиња, која својим активизмом промовише важност љубави према себи, упркос белегу преко целог лица који је прати кроз цео живот; Јелена Ризнић, млада социолошкиња и феминисткиња, која уз Феминистички колектив „Женска солидарност“ шири свест о родној равноправности и препознавању родно заснованог насиља; Милена Радуловић, која је јавно изнела своје искуство као жртва сексуалног злостављања, и то од стране свог професора глуме; Јована Глигоријевић, новинарка недељника „Време“, која је имала храбрости да пусти у етар исповести жртава о сексуалном злостављању у Истраживачкој станици Петница... Поред ових, има још безброј хероина које су себи задале сличне мисије, а да тога можда нисмо ни свесни. Мислим да у свакој особи која се труди да подстакне позитивне промене у друштву треба да видимо личност која заслужује афирмацију, јер својим наизглед ситним корацима може да покрене друштвену револуцију, која ће овом свету донети опште добро.

Зато мислим да Осми март, Међународни дан жена, треба посветити афирмацији оних које су заборављене. Мислим да сваки град на свету тог дана треба да организује трибине у част свих жена које су покренуле промене, али и да захвали мушкарцима који су их у томе подржали. Такве манифестације би промовисале суштинску родну равноправност и можда освестиле Талибана, родитеље који ћерке терају на уговорене бракове, као и све остале, да заиста свако људско биће треба да буде једнако по питању људских права.

Човечанство држи кормило овог света. Кретања људске свести и друштвених норми зависе од самог друштва

и његовог делања. Промена се неће десити сама од себе. Технолошки напредак омогућио је апсолутно сваком кориснику друштвених мрежа да буде активиста. Једна објава на нашем профилу о промоцији једнаких права у сваком смислу је најмање што можемо да урадимо из захвалности према претходницима, љубави према себи и својим савременицима и жељи за квалитетан живот на-следника. Афирмисањем оних које су заборављене ши-римо свест о томе да су промене могуће и да баш ми мо-жемо да будемо њихови покретачи. Пробудимо свест да заправо можемо да будемо револуционари друштвених појава и они који ће сачувати значајне људе од заборава.

II место

Лекарке и болничарке у Првом светском рату

Николина Стојадиновић
СШ „Жикица Дамњановић“, Смедеревска Паланка

Зашто су у времену које је иза нас дела и личности великих жена проучавана само површно, увек некако скрајнута, потиснута у мору „важнијих“ тема? Став да је жена, због своје физичке конституције, самим својим рођењем одређена првенствено за улогу мајке и домаћице преживео је и чврсто се одржава и у данашњој Србији.

Али, вратимо се у прошлост, у којој је, ипак, далеко присутнија доминација мушкараца над женама. Подсетимо се само чињенице да у Кнежевини Србији, према одредбама Грађанског законика из 1844. године, који је одређивао положај жене, жена није могла да располаже новцем, имала је прописаног татора, тј старатеља и није могла да одлучује ни о деци! Прве друштвене промене које су покренуле жене започете су у образовању, и то 1882. године, када је одобрено да се мушка и женска деца образују заједно. Образовање је женама омогућавало и стицање економске самосталности, најчешће кроз посао учитељице. Након отварања Више женске школе у Београду 1863. оснивају се прва женска друштва и покрећу се питања о праву гласа. У овом кругу се формира будућа елита српског друштва за еманципацију жена. Будуће хуманитарне раднице изникле су управо из Више женске школе, а хуманитарни рад допринео је томе да жене уђу у јавни живот и отпочну борбу за еманципацију и равноправнији положај.

Желела бих овом приликом да говорим о изазовима и искушењима које су жене имале током Првог светског рата. Иако је општеприхваћено схватање било да је борбена спремност, као нужан предуслов за војнички позив, одлика искључиво мушког пола, знамо у којој мери су чувене хероине, Милунка Савић, Софија Јовановић и српска Енглескиња Флора Сандс, ово демантовале. Посебно бих истакла величину и храброст које су доказале све жене у улози лекарки, медицинских сестара и болничарки, пружајући медицинску помоћ српској војсци у ратним околностима, од пољске до главне болнице.

Лекари и помоћно особље били су ти који су указивали прву помоћ сваком рањенику на првом ратном превијалишту и првој пољској болници, подигнутој у близини фронта. Дужност болничарки је била да пруже неопходну негу и брину о њиховој исхрани. Пристиглом војнику, рањенику, у превијалишту би се одмах на рану стављао први завој, који је спречавао инфекцију и омогућавао брзо зарастање ране. Затим су војници транспортовани до прве болнице где су их већ у холу дочекивале болничарке са шољом топлог чаја и речима добродошлице. У свакој болесничкој соби биле су по две дневне болничарке, односно милосрдне сестре. Храна прилагођена опоравку, шала, разговор, књиге и новине које су доносиле болничарке, доприносили су томе да се рањеници опораве и оздраве. Пуне пожртвовања, са потпуним разумевањем свог задатка, неуморне и са увек истом љубазношћу, вршиле су и тада, не зазирајући ни од каквог рада, своју тешку дужност од јутра до мрака. На почетку 20. века, Србија је имала око 1.500 обучених болничарки и 16 лекарки. Оне су биле на челу резервних војних болница, истовремено обављајући своје лекарске дужности, као што су хируршке интервенције, обдукције, лечење оболих и превенција заразних болести.

Прва лекарка у Србији, Драга Љочић, радила је у војној болници „Никола Спасић” у Београду, а њена ћерка, лекарка Радмила Милошевић, радила је на хируршком одељењу Опште државне болнице у Београду. Прва лекарка са завршеним Медицинским факултетом, Марија Вучетић, у Првом светском рату, заједно са Зорком Јовановић, радила је у Окружној болници у Крагујевцу на сузбијању тифуса. Грађанска болница у Ваљеву, за време Великог рата претворена је у Резервну војну болницу, а на свом челу, у тренуцима појаве епидемије пегавог тифуса, имала је пожртвовану Драгињу Бабић, која је на крају подлегла овој опакој болести. Тежак задатак као њена наследница обављала је Надежда Станојевић, прва Српкиња специјалисткиња у области педијатрије. Замислите колико још неправедно заборављених имена постоји на овом тек започетом списку.

Осим лекарки, велику медицинску помоћ пружиле су и болничарке, занимање које су тада могле обављати само пунолетне девојке, док су млађе девојке могле бити нудиље — њихова дужност била је да читају књиге и новине рањеницима. Тадашњи озбиљан недостатак болничарки је произвео јавне позиве санитетског одељења војног министарства за све жене и девојке са завршеним болничарским курсом, а одобрено одсуство министра просвете свим учитељицама које су се јавиле да буду болничарке говори о неопходности и важности женског доприноса. Жене су по свом јунаштву изједначене са српским војником и тако су мајке, сестре и милостиве самарићанке, како их с правом називају новински чланци из овог периода, својим добрим делима скренуле пажњу на себе.

Добрила Главнић, Мара Д. Стефановић, Јулка Бајло-ни, Јелена Лозанић, Олга Милошевић, Лепосава Грујић, Косара Атанацковић, Ружа Рајковић, Мирка Грујић, Мица Јовановић, Јелена Димитријевић... Жене, сестре, ћерке,

храбре представнице својих угледних породица, с правом су заслужиле да их се сећамо са чашћу и поносом који не бледи. Хуманост и таленат одликовали су сликарку и добровољну болничарку Надежду Петровић која је помагала рањеницима широм ратом захваћене земље: Косово, Скопље, Ђаковица, Љума, Брегалница, Призрен, Дрина, Цер, Ваљево. Њен предан рад, хватање у коштац са најсуровијим условима на корак од крвавих борби, беспштедност током епидемије пегавог тифуса заслужили су да буду сачувани од заборава.

Жене у женским друштвима су израђивале санитарски материјал и одећу за рањенике и војнике, радиле на прикупљању прилога за болнице, на слању лекова, ћебади и рубља. Организовале су чајџинице и прихватне станице за рањенике, али и дочекивале санитарске возове пуне рањеника и болесника. Жене су у рату водиле рачуна и о ратној сирочади, пружале помоћ у отварању лечилишта санаторијума за оболеле од туберкулозе, управљале домовима за рехабилитацију инвалида, бавиле се њиховим збрињавањем и биле укључене у њихов опоравак од депресије, путем пропаганде радиле на представљању српског војника, држале говоре о страхотама рата, опустошеној и окупираној земљи и на тај начин прикупљале помоћ за свој народ. Све то је само делић огромног доприноса које су жене дале српској војсци на почетку 20. века.

Дубок наклон заслужиле су све жене боркиње, бомбашице, хероине, које су помогле при евакуацији и транспорту рањеника. Први пут одликоване, први пут јавно хваљене, својим учешћем у рату промениле су укоренење традиционалне, верске и обичајне ставове. Нажалост, у то време, резултат њихових дела још увек је био недовољан да им омогући стицање права гласа, али су начињени кораци ка поступном померању границе положаја жена,

које су својим учешћем поднеле велики терет за опстанак српског друштва у за њега најтежим тренуцима. Свакако, својим чињењем, жене овог времена исписале су најлепше и најдирљивије странице новије српске историје.

Можда вас је наше „ново доба“ непавредно заборавило, нисмо се довољно потрудили да не заборавимо сва ваша имена, не помињемо вас довољно често, али памтимо да сте, у покушају да ублажите ратне страхоте кроз које је Србија тада пролазила, ви, лекарке, болничарке, бројне жене добровољци, неуморно пружајући помоћ у тој племенитој мисији често и саме губиле живот. Зато ћемо се ми, будући носиоци овог племенитог позива, увек трудити да оправдамо и не упрљамо ваше подвиге, непролазном славом осветљене, остављене нама у наслеђе.

III место

Анђелија Л. Лазаревић

Никола Лакета
Средња економска школа, Сомбор

У спомен на Анђелију Лазаревић

Бежећи од смрти, стварала је, славећи живот и светлост. Тада неизлечива болест обележила је њено детињство и младост. Сву бит свога постојања сажела је у стих:
„Бог који не брине о птицама небеским, хоће ли икад помислити на мене?“ (Врапци, А. Лазаревић)

Упркос крхком здрављу, окружена задахом смрти који ју је пратио кроз живот, Анђелија у својим песмама и на својим сликама слави живот, не жалећи да у своје радове уноси сопствена мучна искуства.

Уздичући се над тамом, живела је светлост! Њена дела, нажалост, покрио је вео заборав. Њој у спомен, пишем:

Све се мења и полако нестаје у измаглици.

Речи, које ниси изговорила до краја, јер тама је прерано дошла по тебе, и даље лебде над вртом твоје младости...

Никада ниси дозволила да те обузме очајање, кроз комад стакла си гледала облаке који доносе косу, да опере стварност.

Знала си, ако савладаш простор, остаје само овде. Ако савладаш време, остаје само сада.

На свом чудесном путу, славила си овде и сада.

Навикла на тугу, са болом као вечитим сапутником, ниси прихватала пораз.

Знала си да и пад значи лет!

Знала си да нема срећних живота, само срећних људи и зато си срећом бојила дане, а очај терала смехом.

Знај, ниси заборављена, јер они који вреде, никад не падају у заборав.

IV место

Милица Стојадиновић Српкиња

Милица Пешић
Гимназија Велика Плана

Милица Стојадиновић Српкиња једна је од наших првих песникиња и једна од многобројних заборављених значајних жена. Одлучила сам да пишем о њој и њеном животу, зато што је Милица била толико посвећена Србији, свом животном задатку и свом позиву, песништву, али је, упркос томе, остала далеко у историји, заборављена.

Рођена је у Буковцу 6. јула, највероватније 1828. године, међутим, тачна година Миличиног рођења се не зна сасвим сигурно, јер су матичне књиге рођених за време рата биле уништене. Отац Ава је био свештено лице, а мајка Јелисавета домаћица, али довољно школована да одмалена учи своју децу разним песмама. Као даровито дете, Милица је са само тринаест година објавила своју прву песму „Жарка родољубица“ у „Сербском народном листу“.

Милица је жарко волела своју земљу и свој народ и одмалена је то наглашавала. То нам потврђује чињеница да је Милица, обучена у три народне боје Србије, ишла испред народних поворки које су из Фрушке Горе одлазиле у Вуковар. Често је још као дете држала говоре о историји српства испред цркве након Литургије, где су је слушали вршњаци, али и одрасли људи који би се нашли ту. Године 1848, док су у Војводини владали сукоби, осамнаестогодишња Милица се заветовала да ће једног дана, са гитаром у руци, отићи у српски логор и песмом подр-

жавати и храбрити српске борце, попут Шилерове Јованке Орлеанке, коју је тада читала. У време бомбардовања Београда, јуна 1862. године, одлазила је преко Саве да би била очевидац. Често је била на барикадама и одатле је слала писма Ђорђу Рајковићу од којих би он правио изводе за новине. У „Пештанском дневнику” објављени су делови Миличиних текстова, наше прве жене ратне дописнице. „Нисам могла срцу одолети, да не видим војнике србске, и не могу вам речима представити како ми је било кад сам их видела... Ја сам цео дан у Београду била, и провела сам га само у обилажењу барикада и у гледању ратника они’! Кад сам у вече полазила, чисто би’ плакала, што одлазити морам.” писала је Милица. Често је тражила одобрење да јој се изда пасош за одлазак у Београд, који је њој представљао појам слободе. Касније је тамо и живела.

За време српско-турског рата, Милица је већ живела у Београду. Тада је желела да још једном помогне свом народу, пријавила се да ради као болничарка, али је већ тада била слабог здравља и у немаштини.

Сва поезија Милице Стојадиновић Српкиње је родољубива, општа, поучна и пригодна. Она је волела књижевност, што је било необично за жене тог времена. Остала је трајни спомен својим песничким дневником „У Фрушкој Гори”, писаним од 3. маја до 22. септембра 1854. године.

Дању заузета кућним пословима, читањем или девојачким сањарењем, Милица би увече у тишини, у својој мирисној соби девојачкој, бележила утиске које је дан оставио на њу и њену душу. Једини човек према којем је гајила нежна осећања био је Љубомир П. Ненадовић, а о

једној детињастој, романтичној сцени са њим писала је и у свом дневнику.

Из Милициних записа сазнајемо да је она сматрала да српска девојка прво треба да буде Српкиња, родољубива, побожна, скромна и радна, да воли свој матерњи језик, своју прадедовску веру, природан живот. Поносила се тиме што у кући ради као и свака друга сеоска девојка. „Мало прије, вели она, да је дошао тко, би зачуђено погледао кад ми мама рече: Иди умеси једну питу за ручак. Јер све то није познато, да ја сем писања што радим и радити умем, већ праве да сам слепа код обадва моја лепа бистра србска ока”.

Након што је издала прву песму, њене песме су почеле често да се појављују у српским листовима. Песму „Вечерња молитва Србина уочи новог лета 1848.” написала је али никада није објавила. Објавила је укупно три збирке песама. Прву збирку штампала је 1850. године о свом трошку. Наредне песничке збирке објавила је 1855. и 1869. године и увек се на крају рукописа потписивала као Српкиња, или као „Једна Српкиња”. Због јаког националног осећања које ју је целог живота пратило и, како се чини, са годинама постајало све веће, имала је потпуно право да свом имену дода и реч „Српкиња”.

Од песника и књижевника, Милица је највише ценила великог песника Гетеа, али је такође читала и Геснера, Шилера и Бајрона, али и Јована Стерију Поповића, Севастијана Илића, Ђорђа Малетића, Николу Бројевића, Јована Суботића, Његоша и Вука Караџића. А са многима је била у преписци и одржавала пријатељске односе.

Преласком у Београд, у потпуности је престала да се бави књижевним радом, а тај период њеног живота нам је најмање познат. Умрла је у Савамали, у Београду, у кући једног Грка, трговца, 25. јула 1878. године. Зна се да је са њом тада била девојка Христа. Милица је сахрањена на

Старом гробљу у близини цркве Светог Марка. Кости су јој касније, 1905. године пренешене у Пожаревац. У Врднику јој је подигнут споменик.

Милица је имала претходнице у поезији, али се ниједна од њих није у потпуности предала књижевном позиву као што је то урадила Милица. Имала је класично образовање, па је тако и њена поезија била окренута класицизму. Још за живота замерали су јој што је „окамењеног срца“, што не пише и другу поезију поред родољубиве, међутим она то никада није желела.

Милица је умрла потпуно заборављена, и у беди, упркос томе што је много допринела свом народу и што га је толико волела. Никада се није удавала и волела је само једног мушкарца, и то је заувек остала болна тајна.

Милица је, упркос свом значају, остала заборављена од већине, далеко у историји. На срећу, још увек постоје они који читају њена дела и који је се сећају као занимљиве личности, као храбре и хумане особе, као „Врдничке виле“, као једне од првих српских књижевница, као Милице Стојадиновић Српкиње.

Јелена Ј. Димитријевића.

V место

Јелена Ј. Димитријевић

Милица Шпоња
Средња економска школа, Сомбор

Одувек су ме занимале судбине и животи жена које су се бориле и избориле за себе. Веома ми је важно да кроз читање упознам жене које су се усудиле да верују у себе и своје способности и одупру се улогама домаћица, али и другим улогама које им окружење намеће. Управо због тога, када нека од њих постигне нешто значајно, не смемо да дозволимо да се њено дело и име забораве.

За 14. рођендан од тетке сам добила књигу „100 прича о изузетним женама“. Међу њима је, на 82. страни била кратка прича о Јелени Димитријевић. Из књиге сам сазнала да је она била српска књижевница и светска путница. За око ми је запало то што је из Србије, јер је била једина изузетна жена у тој књизи која је била са наших простора. Никада нисам чула да је ико причао о њој, и није ми било јасно зашто се не спомиње у школи.

Наставила сам да истражујем и прочитала сам да је Јелена Димитријевић одмалена била вешта са речима и да је највише волела да чита. Учила је различите језике, али су јој родитељи бранили да чита, јер је имала проблема са видом. Међутим, када смо деца и родитељи нам нешто бране, ми желимо да урадимо баш то што је забрањено. Управо таква је била и Јелена. Није хтела да престане да чита, јер у томе уживала, па је зато читала кришом. Могу

веома живо да замислим слику мале Јелене која се крије од родитеља и чита најзанимљивије књиге тог времена.

Касније, када је Јелена одрасла, удала се за Јована, човека који је, волео књиге баш као и она. Заједно су се одселили у Ниш, где је она често посећивала жене које су тамо живеле и о њима писала. Јелена Димитријевић била је и болничарка у Балканским ратовима, али када јој је муж погинуо у Првом светском рату, схватила је да је више ништа не везује за једно место. Почела је да путује по далеким земљама и да описује своја путовања. Обишла је читаву Европу, Азију, Северну Америку и северну Африку, и где год би се нашла увек би се распитивала о положају жена на том месту. Да ли имају права, како се опходе према њима и има ли ведрине и светлости у њиховим животима.

Тешко ми је да поверујем да о Јелени Димитријевић не учимо у школи. Мало људи зна за Јелену, а мени је то јако необично, јер се она сматрала једном од наших првих књижевница, првом женом која је написала и објавила прозно дело и првом женом из Србије која је писала путописе. Не могу ни да замислим колико је жена које су се бориле да својим животом и делима оставе траг на овом свету, баш као што печат оставља свој траг на папиру, које су заборављене или ретко када спомињане. Драго ми је да сам читала о Јелени Ј. Димитријевић, и мислим да би о њој требало више да се прича, јер је она била више од обичне књижевнице. Хвала мојој тетци која није дозволила да Јелена Ј. Димитријевић буде избрисана из историје коју ја учим.

VI место

Александра Слађана Милошевић

Ивона Милошевић
Техничка школа, Деспотовац

Тренд је увек постојао, у облачењу и моди, али тренд који, нажалост, никада није изашао из моде је осуђивање појединаца због њихове различитости. Кажу да смо сви јединствени, али када се неко разликује у друштву, бива стављен у центар пажње, оговарања, осуђивања и омаловажавања.

Другачија од свих, Слађана Милошевић је жена која је играла против правила, са чврстим ставом и циљем. Није пратила тадашњи начин живота и ишла је изван граница.

Слађану Милошевић је одувек занимала уметност. Као мала свирала је клавир, виолину и певала у рок бенду. Хтела је да изда свој ауторски албум, али ниједна издавачка кућа није била спремна за тако велики залагај као што је била наша Слађана. Њу то није спречило, па је одлучила да га објави самостално. Убрзо после тога, Слађанине песме су постале најслушанији хитови и сви су почели да је препознају на улици. Разликовала се од других по изгледу, имала је кратку асиметричну фризуру, косу офарбану у шерпа-плаву боју, носила је теget кармине и разнобојне сенке. Данас би је назвали готичарком, али седамдесетих година 20. века то није била нормална појава, већ јединствен приказ. Она није желела да се уклапа у друштво и буде ограничена на било који начин. Њен изглед је неке импресионирао, а неке вређао. Она је била ходајућа комбинација бруталности и сензуалности.

После успеха који су постигле њене песме није престајала са радом, писала је и певала, али и несвесно постајала модна икона и инспирација многим људима.

Слађана је рођена у Југославији, у Београду, 3. октобра 1955. Била је икона новог таласа. Њена прва интересантна песма била је „Ау, ау“, и баш у њој она истиче своју индивидуалност стиховима: „Сви кажу како имам свој стил и баш зато њихов сам тил“. Песма која није прославила само Слађану, већ и целу Југославију, била је „Рецепт за љубав“ коју је извела на Евровизији. На Евровизији је поново наступала 1984. заједно са Дадом Топићем, са песмом „Принцеза“. Споменућу још једну њену песму која вам је сигурно позната, јер нема оних које је не знају, а то је „Мики, Мики велики“.

Живела је и радила у Немачкој, Шведској и Америци, где је оснивала бендове и одржавала концерте. Након што се вратила у родну Југославију, добила је забрану наступања у иностранству због „неприличног понашања“.

Поред тога што је једна од наших најпознатијих уметница, Слађана Милошевић учествовала је у много хуманитарних акција и борила се за слободу говора. Сматрала је да је то прави начин да искористи своју славу и популарност. Највише се борила за једнакост жена и за њихова права и баш на ову тему написала је књигу „Цивилизација и жена- мушка жена“ која говори о развоју жена кроз цивилизацију. Бавила се рок музиком која је тада била мушка територија, али је то није спречило да на сцену ступи гласно, са натапираном косом и промуклим гласом. Писала је своје текстове, режирала спотове и експериментисала са наступима.

Слађана је била другачија, и као што су је мушкарци доживљавали као претњу, исто тако су је доживљавале и особе без храбрости, које нису смеле да изађу ван зоне комфора и пробају нешто ново. Слађана је дефинитивно

пробила лед у трендовима и променила начин на који се посматрају жене у музици.

Жена која је све ово урадила сигурно је имала неки велики циљ. Свако има мишљење на ову тему, али сви можемо да се сложимо да је један циљ успела постићи, а то је разбијање хомогености. После ње, многе жене су почеле да се баве музиком на оригиналан начин и устале да се боре за слободу говора и не видим зашто бисмо сада престале са борбом.

Порука овог кратког рада о Слађани Милошевић је да се не бојите да будете другачије и јединствене, јер је то важно, не само за женски род, већ и за читаво човечанство.

Дајана Спенсер

Теодора Крачуновић
Техничка школа, Бор

Често заборављамо на чијим темељима, на чијим достигнућима лежи наша данашња слобода, наше данашње право на избор, опредељење и право гласа. Почаст њиховим именима, дугогодишњој борби коју су за нас водиле, да бисмо данас ми, њихови потомци, у миру и благостању чекали нови дан.

Њено име је Дајана Франсис Спенсер. Рођена је 1. јула 1961. године у племићкој породици, у селу Сандрингем, у Уједињеном Краљевству. Носила је титулу принцезе. Споминемо да је рођена у аристократској породици, па самим тим повезујемо да је њен живот био лагодан. Међутим, Дајана се одрекла титуле и прекршила је племићки закон радећи у државној установи, односно, радила је у вртићу у који су ишла деца са посебним потребама. Још тада је Дајана била посебна, са непуних осамнаест година. Говорила је како осећа потребу да се одвоји од луксуза и да је рад са децом усређује. Придавала је велики значај образовању и професори су је описивали као особу чије ће име бити уписано у историји човечанства.

Дајана се, сплетом околности, упознала са својим будућим супругом, сином Њеног Краљевско Височанства Елизабете, принцом по имену Чарлс. Њена највећа достигнућа почињу у том периоду. Отварала је и председавала многим фондацијама у Великој Британији које су се бавиле помагањем болесној деци и деци без родитељског

старања. Њена хуманост и храброст се показала када је званично и заувек забранила коришћење и постављање мина свуда у свету, са чим су све државе биле сагласне. Због тог подвига, Дајана је у народу називана „анђелом мира“. Након те одлуке, у интервјуу је казала да је много живота до сада изгубљено и да је то једино и најбоље решење за све.

Након оснивања породице, раних деведесетих година прошлог века, Дајана креће на путовање по свету. Циљ њеног путовања је обилазак и донирање новца за лечење и збрињавање људи и деце оболеле од канцера. Сем тога што је донирала огромне суме новца, Дајана није остала равнодушна на призоре које је видела у болницама. Имала је много емпатије и речи подршке за све те људе, саосећала је са њима. На конференцијама за штампу, Дајана је много пута изјавила да је срећнија када истински и директно помаже људима, но када седи у канцеларијама и обавља послове једне принцезе. Народ ју је много ценио и радовао се сваком њеном доласку. Многи причају да је била изузетна мајка, да је намерно себе лишила могућности да живи раскошно. При сусретима је грлила људе, била је хуманисткиња, говорила је да је то њена дужност. Желела је да буде принцеза људских срца, а не принцеза коју би виђали само на скуповима, без икакве емпатије према отаџбини и свом народу. Доказала је да је безбедно руковати се и загрлити са особом која има ХИВ вирус. Сматрала је да су те особе дискриминисане, па је сама дошла на идеју да редом загрли све особе у Британској болници које су заражене сидом. Тог дана, очевици тог догађаја су помно, без даха посматрали њену храброст и њен последњи подвиг пре смрти, коју нико није могао ни да слути.

Дајана умире 31. августа 1997. године у саобраћајној несрећи у Паризу. Сахрањена је 6. септембра на имању Спенсерових, а овој хероини данас се ретко одаје почаст.

Напоследку, много жена се жртвовало да бисмо ми данас имале могућност да радимо, право гласа и право на изношење свог мишљења у друштву. Бити жена не значи само дати потомство и бавити се кућним пословима. Дајана је доказ да су и жене биле и биће потребне да свет буде боље место.

Милена Павловић Барили

Сава Милошевић
Техничка школа, Деспотовац

Човек је социјално биће, и као такав, не може функционисати без других људи. При рођењу, одређена нам је карактеристика која ће одредити готово цео ток нашег живота, наш пол. Још од давнина, људи су примећивали разлике у половима и прилагођавали се њима како би преживели и наставили са развитком цивилизације. На том темељу створене су многе културе које постоје и данас.

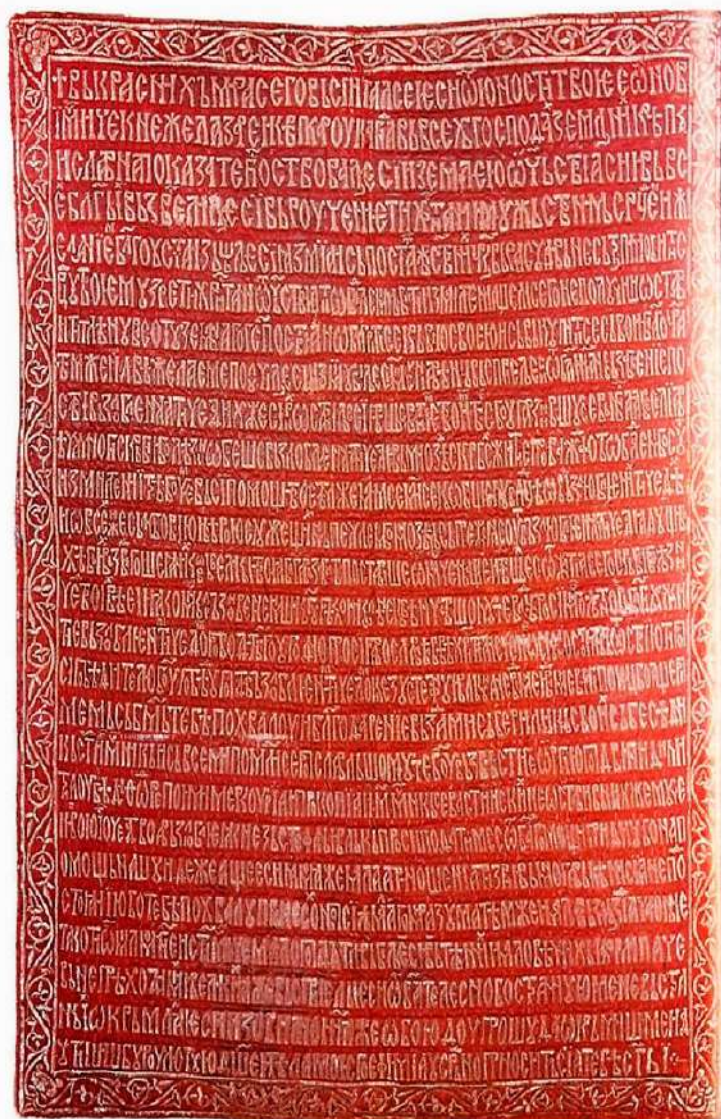
Патријархална култура се одликује мушким чланом породице као главом куће. Ова култура се практиковала још од давнина, када су мушки припадници племена ишли у лов и бавили се физички захтевнијим пословима, док су жене остајале кући, спремале храну и одгајале децу. Међутим, од тада се доста тога променило, људи више не морају ићи у лов како би опстали, већ живимо у једном много цивилизованијем времену. Али, сведоци смо тога да патријархална култура није ишчезла и да жене још увек не могу да се баве свим пословима којима се баве мушкарци.

Једна од оних које су успеле да се уздигну изнад очекивања била је Милена Павловић Барили, једна од најзначајнијих представница надреализма код нас. Рођена је у Пожаревцу. Мајка јој је била Српкиња, а отац Италијан, упознали су се у Немачкој, где је Миленина мајка студирала музику.

Због лоших односа њених родитеља, Милена је провела детињство стално путујући између Србије и Италије како би могла да буде са оба родитеља. Пошто су њени родитељи веровали да треба да има најбоље образовање, слали су је на путовања широм Европе где је учила језике и упознавала се са европском културом. Још од малена, показивала је изванредан таленат за ликовну уметност, па је тако после уметничке школе у Београду отишла на Академију ликовних уметности у Минхену. Њен несвакидашњи таленат показао се корисним када се уписала на класу једног чувеног професора, који је прекршио три основна правила да би је уписао: Примео је девојку, која је била млађа него што је требало, иако је већ имао довољно ученика.

Осећај гушења који ју је пратио на тој академији нестао је тек када је завирила дубоко у себе и почела да на платну приказује дубине своје маште и душе, јер је веровала да уметност треба да буде више од онога што очи виде. За Америку је отишла непосредно пре почетка Другог светског рата, где је добила посао у америчким модним магацинима где је цртала модне скице, илустрације, рекламне цртеже који и данас одражавају елеганцију прошлих времена. Удала се за младића доста млађег од себе, а живот је изгубила са само 35 година, после тешке несреће у којој је пала са коња.

Један од великих проблема данашњице јесте да се не могу сви бавити пословима којима желе, и то само због разлике у полу. Иако сам мушко, могу да видим да су жене заиста ускраћене за неке ствари, и сматрам да у данашње време не треба да постоји било каква дискриминација, јер не можемо функционисати једни без других.

Јефимија

Јана Перић
Гимназија, Велика Плана

Да ли је заборав неизбежан? Да ли ће свако од нас једно-га дана напустити људске мисли?

Већина нас оставља неки траг за собом, било да је тај траг од великог значаја за свет или мало мање вредан. Међутим, ми никада нећемо знати да ли ће тај траг остати или ће временом да бледи све док се потпуно не обрише. Једно знам, да је свако од нас, сваки човек на планети Земљи важан. Свако треба да буде поштован и цењен. Дела писаца, песника и истраживача треба да се чувају, а њихове речи преносе на нове генерације, јер ми смо овде само захваљујући њима.

Међутим, мислим да „оне“ нису у потпуности заборављене. Људи се само баве неким новим стварима. Окупирани су актуелним темама и догађајима. Њима посвећују више пажње, што је и нормално. Живимо у садашњости, не у прошлости, али никад не смемо да заборавимо те велике људе који су нас довели догде.

Када је у питању писање, имам утисак да су мушкарци на некој вишој степеници у односу на жене. Поставља се питање, да ли су мушкарци бројчано надјачали жене или су они заиста бољи писци. Шта је од овога тачно? Моје мишљење је да жене подједнако лепо пишу, али да већину и даље вуче тај средњовековни живот, та неписана правила и конзервативна размишљања.

Монахиња Јефимија спада у ту групу која се налази у сенци „познатијих и цењенијих” мушкараца. Када бисмо урадили анкету и питали људе да ли су чули, на пример, за деспота Стефана Лазаревића, већина одговора би била позитивна. Да ли би био исти случај са Јефимијом? Сви знамо ко је био први српски краљ или нпр. први српски просветитељ, а да ли знамо ко је наша прва песникиња?

Јефимија (световно име јој је било Јелена) је била прва српска песникиња. Рођена је четрдесетих година четрнаестог века. Била је ћерка кесара Војихне. Још као мала, била је заинтересована за учење, па је од најранијег периода свог живота кренула да стиче образовање. Поред тога, била је једна од најбољих везиља, што ће оставити велики траг у њеним делима са којима ћемо се касније упознати.

Јефимија је била супруга господара Серске области, деспота Угљеше Мрњавчевића. Срећа им се осмехнула, добили су дете, „младенца Угљешу”. Имала је породицу, љубав, богатство, двор... али, судбина је одлучила да све то промени. У њеном животу се десио огромни обрт, задајући јој тешке и, за неке, недостижне и немогуће задатке. Најпре је изгубила оца, а касније и сина. Младенац Угљеша је сахрањен са само четири године. Његова смрт утицала је на њена дела, у којима је своју тугу и патњу преточила у стихове.

Поред синовљеве смрти, још више ју је болело то што никада у свом животу није посетила његов гроб. Младенац Угљеша је, као и њен отац, сахрањен у Хиландару, у саборном храму Ваведење Пресвете Богородице, где је женама улаз забрањен. Једино што је могла да уради јесте да по монаху Теодосију шаље песме за свог сина. „По обичају матерњем побеђена” је песма у којој је описала патњу која јој притиска груди и немире које ће је од тада заувек пратити. Међутим, тадашње веровање је смрт тако

младог бића описивало божјом вољом, што је требало да буде утеха за мајке које би изгубиле децу у том добу. Што је, наравно, за сваку мајку најтеже.

Убрзо, 1371. године, Јелена је доживела још један тежак ударац. На реци Марици је погинуо деспот Угљеша и тада је деспотовина пропала. Јелена је живела у Серу, а потом је прешла у Крушевац. Она је, преко свог оца, припадала роду Немањића, и зато су је у Крушевцу лепо примили. Боравила је неко време на двору кнеза Лазара и кнегиње Милице, где је била очевидац страдања и могла је да прати сва дешавања око Косовске битке. Успела је да настави са животом кренувши путем вере. Заједно са кнегињом Милицом се замонашила у манастиру Жупања, а касније се преместила у Љубостињу.

„Похвала кнезу Лазару“ је дело које је написала након Лазарове погибије, пред битку код Ангоре. Извезла га је на црвеној свили златним словима као покров за кивот са моштима Светог кнеза Лазара у манастиру Раваница. Овим делом величала је заслуге кнеза Лазара и изнела мишљење да ова погибија много кошта Србију, изазива тугу међу људима и страх како ће његови синови, Стефан и Вук, успети да се изборе са Турцима. Зато га у делу моли за помоћ како би земљу поново вратили на прави пут. Такође му се захваљује за његову доброту и заштиту коју јој је пружио током њеног боравка у двору. Она то своје дело назива малим приношењем, што сведочи о њеној великој скромности.

Поред овог записа, оставља нам још два, врло значајна за српску средњовековну књижевност, „Туга за младенцем Угљешом“ и „Завеса за царске двери“ манастира Хиландар могу се сматрати делима која чувају историју од заборава. Оживљавају описане људе и догађаје и чине их бесмртним.

Пошто је као веома млада изгубила сина, Јефимија је сву своју љубав и негу коју није успела да пружи њему усмерила ка деци кнегиње Милице. Заједно са њом је 1389. године успела да оправда младог Стефана Лазаревића, будућег деспота, којег је султан Бајазит оптужио за неверство и издају. Према српском монаху Григорију Цамблаку, ова мисија имала је још један циљ. Оне успевају да пренесу мошти Свете Петке из Трнова (некадашњег главог града Бугарског царства који су 1393. године Турци присвојили) у Србију. Милица је имала поверења у Јефимију и ослањала се на њу и њено мишљење око вођења политике и управљања државом.

Сматра се да је крај свог живота Јефимија провела у манастиру Љубостињи, задужбини кнегиње Милице. Не зна се тачан датум њене смрти, нити где је сахрањена, али већина чињеница указује да се њене мошти налазе управо у овом манастиру.

Добро је знати да неки људи још увек одржавају успомену на ову велику српску уметницу, мајку и сведока судбинске суровости, и указују јој почаст. Од 1973. године се одржавају Јефимијини дани у Трстенику. На овој манифестацији као награда за најбоље песничко дело добија се Јефимијин вез.

Јефимија је много патила у животу. Њена туга и бол су је натерале да пише. Оставила нам је велике писане трагове из којих може и треба много да се научи. Поделила је са нама своја животна искуства и неправду и боли које су је снашле. Не смемо да дозволимо да списатељице попут ње буду заборављене, јер оне су део наше културе и нашег идентитета. Треба да чувамо оно што је наше и да не дозволимо да те велике личности падну у заборав.

Диана Будисављевић

Милица Ђурђевић
Техничка школа, Смедерево

Историју човек својим делима ствара. Својим животом оставља дубоке трагове и осветљава путеве новим генерацијама које долазе. Свако дело је записано у вечности, као и његов починитељ. Светлост добротина наставља да сија и другима, да би они наставили да је преносе, као нешто што је неопходно овоме свету. Жалосно је што се њихово жртвовање временом заборавља. Није време криво што тече, оно не може да избрише дела човека великог срца. Време није ветар да руши и брише, дела нису трагови у песку, него трагови у вечности. Човек својим заборављањем оставља велика имена да бледе, иако су заслужна сваког помена и угледа.

Велико срце куцало је у Диани Будисављевић, која је била хуманитарка аустријског порекла. За време Другог светског рата, Диана је спасила 15.336 дечијих живота из усташких логора у Независној Држави Хрватској. Зарад великог броја недужних живота, она и њена организација ризиковали су сопствене животе. У историји је забележено да је Диана Будисављевић била жена пуна љубави.

Херојска прича ове храбре жене почела је када је од своје кројачице чула причу о великој акцији помоћи људима у логору коју је организовала јеврејска општина. У то време, у Загребу није постојала ниједна акција помоћи за православце, зато је Диана основала своју. Њена сестра и она намеравале су да месечно дају новчане приходе, али

Дијанино срце није могло да дозволи да се помоћ заснива само на новчаној. Почела је да помаже на све начине који су били у њеној моћи. Прикупљала је основна средства која су потребна човеку да преживи, храну, ћебад, гардеробу. Све то је слала у Логоград, који је 25. децембра 1941. и посетила. Предлагала је и другим женама, које су биле православне вере, да се прикључе акцији, али нису се заинтересовале. Људи су се плашили да се жртвују зарад других. Страхovali су за своје породице, а страх спутава човека да другоме помогне. Диана Будисављевић је, такође, имала породицу о којој је бринула. Била је мајка деци којој је помогла, јер им је срце несебично дала, не марећи за последице.

У Логограду је добила дозволу за улазак, али под условом да не прича шта се тамо, унутра, дешава. Дешавао се злочин над недужним људима, над децом која још нису закорачила у живот! Видевши ужасне призоре, Диана се питала: Какве ће слике ова деца кроз одрастање да памте? Сlike страдања и патње. Каква ће осећања у срцу да им се вију? Она дубока, која воде у рану зрелост. Таква зрелост не може да потекне из топлог дома, из безбрижности детињства. Мајке неће имати прилику да гледају своју децу како мирно сањају, а деца неће имати прилике да гледају срећна лица својих мајки. Свако дете је срећно када му мајчино срце не узнемирава туга и немир за боље сутра. Сваки сан је слadak, када дан красе боје, као плаво небо, зеленило живота и руменило љубави. Сазнала је горку истину, да оно што су послали није стигло до оних којима је намењено. Диана је чврсто одлучила и успела за два дана да изведе више од 1000 деце.

Имала је проблема када је са својим сарадницима желела да избави децу из логора у Старој Градишци. Препрека им је био Лубурић, који им је претио затварањем у логор, где нико не може да их нађе.

Диана Будисављевић је победила, јер је унела нову наду у дечија срца. До краја рата је наставила да посећује логор, тражећи деци смештај, а самим тим и сигурност и спас. Имала је стрпљења и разумевања и преговоарала је са њиховим мајкама. Њених једанаест сарадника је изгубило живот, видела је страшне призоре. Рат је наставио да односи животе, али ова хероина није престала да их спасава. 10. јула 1942. остала је сама са шездесет двоје деце, која су спавала на поду, без хране и пића.

Рат се полако стишавао у Југославији и јавила се нада за мир. Нова нада да ће деца и њихове породице престати да страхују од сванућа. Сви су желели да рат остане само ружан сан, али да се памте јунаци тог кошмара. Диана Будисављевић је после рата наставила да живи са супругом у Загребу. Почетом седамдесетих година, вратила се у Инзбурк. Преминула је 20. августа 1978.

Зашто смо тако лако њено жртвовање прекрили заборавом? Зашто се у времену мира заборављају велика дела, која су се догодила из чисте љубави, љубави према људима, према деци, најчистијим бићима? Сматрам да у миру треба да се заборави оно ружно што је донео рат, али никада не треба да се забораве хероји, који су чинили да сваки дан изгледа лепши и лакши. Заборавили смо жену, која је без оклевања спасила животе хиљадама деце. Да је Диана изабрала да игнорише туђе проблеме и брине се само за свој живот, сва та деца не би била спасена.

Деса Глишић, Софија Јовановић, Милунка Савић

Милица Ракић

СШ „Жикица Дамњановић“, Смедеревска Паланка

Колико пута сте прошли улицом која је названа по некој жени, а да нисте имали појма ко је она? Када отворите уџбенике историје, вероватно на прсте једне руке можете да набројите жене које су тамо поменуте. Многе храбре и генијалне жене, које су свим снагама желеле да промене свет око себе, заборављене су и занемарене само због свог пола. То нам показује колико је тумачење историје дубоко патријархално, баш као и свака друга друштвена наука. Пројекат „Каква женска“ покушао је то да промени.

Једна од наших првих карикатуристичкиња била је Деса Глишић — о чему, искрено, нисам уопште знала. Наша прва позоришна и филмска редитељка била је Софија Јовановић, а прва жена архитекткиња у Србији била је Јелисавета Начић.

Оно што су нам ове храбре жене оставиле у аманет је да наставимо њихову борбу. На тај начин им се можемо одужити за жртве које су поднеле — а ни не схватамо колико тога заједничког имамо са њима.

Деса Глишић је била једна од наших првих карикатуристичкиња. У својим карикатурама приказивала је познате личности — политичаре, спортисте, глумце итд., али оно по чему су остали препознатљиви били су прикази савремене, бујне и враголасте жене. Деса је током каријере била позивана да црта уживо на важним (државним) догађајима. Између осталих, током Првог заседања несврстаних

земаља у Београду, на БИТЕФ-у, на ФЕСТ-у. Портретисала је и Нила Армстронга током његове посете Београду, као и Чеа Гевару приликом боравка у главном граду.

Софија Јовановић била је наша прва позоришна и филмска редитељка. Током каријере бавила се комедијом и режирала осам филмова, од којих су четири биле адаптације књига Бранислава Нушића. Такође је адаптирала комедије Јована Стерије Поповића, Стевана Сремца и Бранка Ћопића. Први филм који је режирала био је „Сумњиво лице“ (1954), а истоимена представа у њеној режији из 1947. је био први покушај модерног тумачења Нушића. Соја Јовановић је била режисерка првог дугометражног југословенског филма у боји – „Поп Ђира и поп Спира“, који је на филмском фестивалу у Пули проглашен за најбољи, заједно са још два филма.

О Милунки Савић, српској хероини балканских ратова и Првог светског рата, испредане су легенде и приче. Рођена је 1890. или 28. јуна 1892, како пише у њеној чланској карти Удружења резервних војних старешина, у селу Копривница код Јошаничке Бање у Рашкој. Имала је две млађе сестре, Миону и Славку, и брата Милана. Када је по објављивању Указа о мобилизацији 1912. године дошло до масовног одзива, Милунка је одлучила да се пријави на једном од мобилизационих зборишта у Београду. У српску војску пријавила се као добровољац, одевена као мушкарац и тврдећи да је Милун Савић. Била је део Гвозденог пука, најелитнијег Другог пука српске војске, „Књаз Михаило“. У том пуку, осим ње, борила се и Шкоткиња Флора Сандс. Милунка се истакла и као бомбашица у Колубарској бици. Док је Милунка лежала са Флором Сандс у болници, у њихову собу је дошао престолонаследник Александар Карађорђевић и уручио Флори златни орден Карађорђевог ордена са мачевима. Тај исти орден добила је и Милунка на Јовандан 1917. године. Уз то, носилац је

и бројних других одликовања. Више пута је рањавана, а сматра се да су њен прави идентитет саборци открили у Првом балканском рату. Почетком 1920-их година за заслуге у рату од државе је добила имање у Степановићеву, селу крај Новог Сада, где је подигла кућу и са сестром Славком обрађивала имање, док је брак са Вељком западао у кризу, тако да је сама подизала четворо деце. Касније, у потрази за бољим животом, заједно са ћеркама је отишла у Београд, где је месецима покушавала да нађе посао. За све то време ишколовала је и одгајила тридесеторо деце коју је доводила из свог родног села. Након рата, власт јој је 1945. доделила пензију. Старост је провела у својој кући на Вождовцу, у друштву унука и у редовним сусретима са војним ветеранима. Умрла је штрикајући (према исповести њеног унука) 5. октобра 1973. године. Сахрањена је у Алеји великана.

То су биле српске легендарне жене, које су отишле у заборав, сви сматрамо да је то последица доласка неких нових генерација, неких луђих времена, којима се нисмо надали. Доласком савремених технологија, другачијег живота, скоро све информације су постале свима доступне. Савремене технологије нам омогућавају да прочитамо шта нас занима, а нажалост, ретко када је то књижевност.

Софија Јовановић — жена ратница

Лазар Јовановић
Техничка школа, Смедерево

Предрасуде и осуде су саставни део живота. На њих најчешће наилазимо свуда. Постојале су у прошлости, нажалост, и данас су присутне. Жене су у прошлости биле главне мете свих предрасуда, било на послу или код куће. Доласком ратова то се само погоршало, али то је био тренутак када су неке од њих успеле да се уздигну.

Много људи је погинуло. Безброј породица је остајало без „мушке руке“ и сав посао је пао на њих. Док се земља налазила у тешкој ситуацији, жене су се бринуле о домаћинству, али почеле су да раде и физичке и „мушке“ послове који су им, до тада, углавном били страни. Неке жене су хтеле да се придруже војсци, и у почетку су биле одбијане. Али држава је улазила у све теже сукобе и битке и много мушкараца је изгубило живот.

У то време, у Београду, Софија Јовановић била је у цвету младости. Њени родитељи су од почетка били разочарани због тога што нису успели да добију мушко дете. Отац јој је умро млад и ова породица није имала мушких потомака. Софија Јовановић, револтирана ситуацијом и испуњена храборшћу, пожелела је да се придружи добровољачкој јединици.

Први пут бива одбијена уз поруку да је грех да умре тако млада и лепа. Међутим, њена упорност је на крају била награђена, те добила је своје место у пуку. Морала је да прође много тестова код капетана Танкосића и мајора Васића и успешно је то одрадила. На почетку се нашла на

мети осуда мушкараца из пука, међутим, убрзо их је одушевила својом храброшћу.

Прву прилику да се докаже имала је у бици на Црној Чуки. Та битка је била веома крвава и опасна по српски народ. Софија Јовановић је у њој показала да се, уз помоћ вере и упорности може успети у свему. Тада је стекла и свој први орден на коме је писало: „Осветници Косова”.

Она је прва девојка која је уписана да се придружила српској војсци. Због велике храбрости показане у биткама, од другова из пука добила је надимак Софроније, који у преводу значи „разборит”. У улози војника била је мудра и извела је неколико тајних задатака, диверзија и изненадних напада.

Када се завршио Други балкански рат, запослила се као чиновница у дирекцији железнице. Неколико месеци после тога дошло је до Сарајевског атентата. Сви су знали да спрема опасан и страховит напад на Србију. Софија Јовановић се међу првима пријавила да учествује у рату. Изрека „Јунаци се по злу које прети познају” најбоље описује подухват ове, тада још увек младе, девојке, са много искуства у рату. Она је била жена која је са лакоћом прихватала тешке и страшне задатке и супротстављала се аустругарским и немачким офанзивама.

Софији Јовановић остало је много успомена на рат, али најживља успомена ове јунакиње и боркиње је та да је остала без дела стопала. То је била цена коју је платила за слободу своје отаџбине.

После рата, удала се ратног друга Тихомира. Била је искључена из јавног живота и посветила се својој породици. Није тражила никакве бенифиције због учествовања у рату. Упркос томе што је прешла преко Албаније, стајала раме уз раме са осталим војницима приликом пробоја Солунског фронта, Софија је брзо заборављена. Српска Јованка Орлеанка, како су је називали, брзо је не-

стала са мапе јавности и ту сцену преузели су људи који су за време рата били далеко од пушке.

Софија Јовановић је прва жена која је примљена у српску војску, али као ни тада, ни данас се то не спомиње као битна информација. Ово је доказ да се времена мењају, али жене се још увек не налазе у истој равни са мушкарцима.

Флора Сандс

Сара Милићевић
Гимназија Велика Плана

Нашом планетом корачале су, а и дан данас корачају многе моћне жене које су се трудиле да мењају свет. Једна од њих била је и Флора Сандс, жена о којој се више не прича много.

Флора Сандс је рођена 22. јануара 1876. године у месту Недер Попитон, у Јоркширу, у Енглеској. Потицала је из имућне свештеничке породице. Њен отац, Семјуел Диксон Сандс се 1885. преселио са својом породицом у Сафок. Тамо је Флора провела своје детињство и младост.

Две године се школовала у Швајцарској. Похађала је школу у коју су ишле искључиво девојке. Научила је течно да говори немачки и француски језик, касније и српски, као и да свира виолину. Била је надарена и вредна, жељна нових сазнања и вештина, тако да се усавршила у вожњи аутомобила, јахању коња и пуцању.

Она је по занимању првобитно била секретарица, но, одлучила је да заврши курс како би постала болничарка. Након завршетка курса, имала је жељу да помаже ратницима, да их лечи и придиже на ноге.

Велика Британија је 1914. године објавила рат Немачкој, а Флора је одлучила да крене у испомоћ Србији. Међутим, Одред добровољне помоћи у Лондону ју је одбио једном тешком реченицом: „Има и других, далеко обученијих од Вас.”

Но, Флора је била јако упорна и није одустајала од

својих циљева. Ступила је у контакт са супругом Славка Грујића, начелника Министарства иностраних послова Краљевине Србије. Министарство је у том тренутку прикупљало добровољне болничарке и хирурге Англоамеричке јединице како би помагали српској војсци. Славко је дозволио Флори да дође и помогне Србима, тако да се она 12. августа 1914. године упутила возом ка нашој земљи.

Стигла је у Ниш, али убрзо су је послали у Крагујевац. У том периоду, Срби су победили у Церској бици, стога је Флора имала много посла око збрињавања ратника који су били повређени.

Флора је награђена са читавих седам медаља, попут Медаље српског Црвеног крста. Одликована је и Крстом милосрђа.

Уговор јој је истекао после три месеца. Вратила се у своју домовину и заједно са својом пријатељицом болничарком Емили прикупљала новац како би се обезбедило адекватно лечење српских војника. Од сакупљеног новца купике су двадесет тона медицинског материјала, рендгенски апарат, као и средства за дезинфиковање.

Емили и Флора су се 1915. године вратиле у Србију. Прво су боравиле у Нишу, а потом су се упутиле у Ваљево, где је огроман број људи боловао од пегавог тифуса. Њих две су лечиле људе у ваљевским болницама. Флора је била једина жена официр српске војске у Првом светском рату.

Касније се Флора придружила амбуланти Другог пешадијског пука у Прилепу. Током Другог светског рата живела је у Београду, затим се вратила у Енглеску, своју родну државу. Флора Сандс је преминула 24. новембра 1956. године у Сафоку, у Уједињеном Краљевству.

Одлучила сам да пишем о Флори зато што ме је одушевила њена велика храброст и упорност. Она није никада одустала и на крају је све своје циљеве остварила.

Задивило ме је то што је имала жељу да помогне другом народу, односно нама, Србима, и дала је све од себе да прикупи сва потребна средства за помоћ, што је и те како великодушно.

На нашу велику жалост, о Флори не зна толико људи и не говори се о њеном огромном и лављем срцу. Штета је што се чешће не помиње колико је она помагала нашој земљи, али искрено се надам да ће се то променити.

Милунка Савић

Анастасија Марковић
Техничка школа Бор

Много је заборављених значајних жена, а међу њима је и наша храбра ратница Милунка Савић, српска хероина Првог светског рата и Балканских ратова.

Милунка Савић рођена је 1889. год. у селу Копривница у близини Рашке. Била је добровољац у Балканским ратовима, пријављена под именом свог брата Милуна Савића. Дуго се крила код тим именом и била је много пута рањена, међутим, у Другом балканском рату болничарке су приликом превијања њених груди откриле њену тајну. Милунка није избачена из службе, већ је почела да се бори под правим именом и била је распоређена у „Гвоздени пук”. У јесен 1915. год. задобила је тешке повреде главе и тако повређена се повлачила преко Албаније до Крфа, где је била на лечењу неколико месеци. Са Крфа је 1916. год. отишла на Солунски фронт.

Милунка је одлично знала када треба напасти противника и одлично је бацала бомбе, на том таленту сви су јој се дивили, али и плашили. На Солунском фронту, у једном препадану, заробила је четрдесет и три бугарска војника, а у другом шездесет. Занимљиво је то што их није убијала, већ је тврдила да се она бори само за живот.

Милунка је заслужила и добила много награда, од домаћих имала је, златну медаљу за храброст „Милош Обилић”, споменицу за Први светски рат, Албанску споменицу, златну Карађорђеву звезду са мачевима (1917). Што се иностраних одликовања тиче, Милунка је носила Орден

Легије части четвртог и петог реда. Такође је била прва жена на свету која је одликована француским орденом Ратни крст.

После Великог рата, Милунка је радила као куварица, болничарка и као фабричка радница за прегледавање војних униформи. Била је предложена за директорку мостарског затвора, и ту је упознала Вељка Глигоровића, за ког се удала 1923. год. Са њим је добила ћерку Милену. Поред Милене имала је још три ћерке, Зорку, Вишњу и Радмилу, које је усвојила. За време Другог светског рата водила је малу болницу у Београду, а после рата 1945. год је радила као чистачица у београдским кафанама. У пензију је отишла 1972. год.

Милунка Савић сахрањена је у породичном гробу на Новом гробљу. После четрдесет година, њени посмртни остаци пренети су у Алеју заслужних грађана.

Тужна чињеница је да се о Милунки и осталим хероинама мало говори, понекад се спомиње њено име у неком тексту или приликом обележавања јубилеја ратова. Нема је ни у једном уџбенику, иако то заслужује. Сматрам да не смемо да заборавимо особе које су живот дале да бисмо ми који остајемо живели боље, са сећањем на њих.

Фрида Кало

Ана Станојевић
Техничка школа, Деспотовац

Овај рад представља жену изузетне спољашне и унутрашње лепоте, уметницу која је својим сликама приказивала бол и тугу, али истовремено и жељу и борбу за животом.

Рођена је у Мексику, 1907. и на први поглед се могло закључити да је била посебна и другачија од осталих. Када је била тинејџерка, много се разболела, и као последица те болести једна нога јој је остала тања и краћа од друге. Али њој то и није толико сметало, јер је и као личност била веома необична и издвајала се. Имала је занимљив карактер и стил облачења јој је био несвакидашњи.

Занимљиво је да је Фрида почела да слика након што је у младости доживела тешку саобраћајну несрећу која јој је заувек променила живот. Због тешке повреде, морала је дуго да лежи у кревету. Да би јој време брже пролазило, почела је да црта своја стопала. Након неког времена, цртала је и аутопортрете и тако су њене уметничке вештине постајале све боље. Одлучила је да све те слике које је урадила док је лежала у највећем болу, покаже још некоме.

Посетила је познатог уметника Дијега Риверу, чијем се раду дивила. Он је био одушевљен њеним сликама и није могао да верује својим очима. Међу овим уметницима се касније родила и љубав. Дијега је Фриду охрабрио да настави са сликањем.

Кроз слике, Фрида је говорила о својим осећањима. Одлучила је да слике покаже целом свету и тако су завршиле у Њујорку.

Након повратка из Њујорка, Фрида се тешко разболе-ла, али је то није спречило да настави са сликањем. На тај начин, Фрида је показала свету како да се помири са ло-шим стварима и ужива у радости живљења. Како би рекла Фрида „Viva La vida”, то јест, „Живео живот”.

Физички недостаци, повреде и болести нису заустави-ли Фриду да оствари своје циљеве. Била толико јака, да је на сопствену изложбу дошла лежећи у кревету. Одбаци-ла је идеју да мушкарац треба да је поседује и одлучила се за самосталност, борећи се читавог живота за равно-правност полова. Наглашавала је да „свако људско биће треба да има исти положај на лествици живота”. Како није имала среће у љубави, учила је друге да је могуће живети са љубавним болом.

Захваљујући свом борбеном духу, љубави према сли-кању и јаком карактеру, успела је да створи многе прили-ке за успех и желела је да их све оствари.

Фрида је данас инспирација многим женама. Ја сам јој посебно захвална. Гледајући њена дела и слушајући њену причу, успела сам да видим свет као лепше и срећ-није место. Свет је велики и пун прилика, у каквој год ситуацији да се налазиш. Најбитније је да сви будемо равноправни и имамо једнаке прилике, јер сви су нечија љубав и бескрајна радост.

Мина Караџић

Анђела Стевановић
Техничка школа, Деспотовац

Данас, у 21. веку жене се још увек боре за равноправност, за своје место у често суровом свету мушкараца. Ипак, некада је то било још теже, јер је судбина жене била унапред одређена. Родити женско дете значило је спремати га за удају, домаћинство и рађање. Ретке су биле оне које су пркосиле нормама, које су устале и изнедриле велика дела за човечанство. Њихов пут је био пун препрека, не-разумевања и оспоравања. Ипак, неке се нису дале поколебати.

Сви смо чули за Вука Караџића и знамо које су његова заслуге, али његова ћерка Мина је такође оставила траг у историји и заслужује да буде поменута у данашњим културним круговима.

Породицу Вука и Ане чинило је тринаесторо деце. Ипак, само двоје је доживело одрасло доба. Мина је рођена у Бечу и имала је среће да се у детињству сретне са најумнијим људима 19. века. Песници, сликари, професори, били су чести гости у њеној кући. Рано је научила стране језике, поред матерњег и немачког.

Минина страст било је и сликарство. Оставила је у аманет десетине цртежа, углавном портрета савременика, али и историјских и митских личности. Најпознатији њени портрети су портрет њеног оца, Вука Караџића, портрет Симе Милутиновића Сарајлије, као и један аутопортрет. Њена неостварена љубав био је Бранко Радичевић, који се због лошег здравља није ни трудио да је испроси.

Посветио јој је песму „Певам дању, певам ноћу“, а она је насликала његов портрет.

Мина је била лична секретарица свог оца, путовала је и писала о људима, местима и обичајима. Такође се бавила преводилачким радом и са немачког језика превела збирку приповедака коју је написао један од браће Грим. Велику заоставштину Вука Краџића поклонила је Краљевини Србији.

Тешко је бити ћерка славне особе. Мораш много бити талентована да изађеш из његове сенке и заслужиш сопствено место у историји. Мина га је свакако заслужила. Било би лепо да неко ода посебну почаст женама, Српкињама, које су оставиле траг својим талентом и залагањем, и по њима назове неку улицу или школу. Тако би остале упамћене и биле пример данашњим женама, које пркосе својим ставом и идејама, да не одустају у својим намерама.

Врачница Елена
и доктор Визитер
и их семьи и друзей

Десанка Максимовић

Урош Миловановић
ТШ „Никола Тесла”, Велика Плана

Упркос проблемима, неке од жена успеле су да се изборе са суровим ограничењима и пронађу начин да се изразе путем књижевности. Међутим, само неколицина њих је и данас позната, већина је давно заборављена.

Десанка Максимовић је била песникиња свих генерација. Њена књижевност погађа у срце нашег идентитета.

Рођена је 16. маја 1898. године у селу Рабровица код Ваљева. Детињство је провела у Бранковини, а гимназију је завршила у Ваљеву. Радила је као професорка српског језика у неколико школа од 1923. до 1953.

За своје песништво, Десанка је освојила бројне награде: Његошеву награду, Вукову награду, Награду антифашистичког већа народног ослобођења Југославије. Постала је ванредна чланица Српске академије науке и уметности 17. децембра 1959. године. Умрла је 11. фебруара 1993. године у Београду, а сахрањена је у Ваљеву, где је подигнут споменик у њену част, иако је она била велики противник споменика. Њене речи биле су: „Када видим споменик, скаменим се!”

Након њене смрти основана је фондација „Десанка Максимовић” која додељује награде за књижевност.

О књижевној уметности Десанке Максимовић први су знали њени другови из средње школе. Тада је показала своје способности за уметност. Они су је храбрили и давали јој је ветар у леђа да настави са поезијом. Неке од

њених најбољих песама су: „Предосећање” , „Стрепња” , „Опомена” , „Крвава бајка” , „Пролећни састанак”.

Многи критичари су сматрали да њена поезија садржи лирска осећања, али јој недостаје мисаона дубина. Зато јој нису придавали велики значај колики је заиста имала.

Када се појавила Десанка Максимовић, доминирале су модернистичко-авангардне песничке тенденције, као што су експресионизам и надреализам. Њена поезија је обухватила и повезала традиционално и модерно. Можемо слободно рећи да њена дела расту као и ми сами.

Нека од Десанкиних дела учили смо у школи, али како време пролази, њена дела се све ређе налазе у програму наставе. Временом се заборавља њен труд, истрајност, осећања која је описивала у својим делима. Најбољи пример за то је недавни спор око збирке „Тражим помиловање”, ванвременског дела које у себи носи модерност и универзалну вредност њене поезије.

Живана Жанка Стокић

Лука Маленовић
Техничка школа, Деспотовац

Родна равноправност? Много пута смо чули за овај појам, али можда нисмо баш залазили у срж ове теме, иако је веома важна за наше животе. Родна равноправност је процес који води ка томе да се успостави једнакост између жена и мушкараца.

Постоје многе Српкиње које су, да тако кажемо, заборављене, о којима се не говори тако често иако су много допринеле нашој култури и постигле много тога у свом животу. Жене су се дуго бориле за своју равноправност, јер су мушкарци одувек имали већа права од њих, али после много борбе и упорности ове жене су успеле. Можда су старије генерације заборавиле ко су те Српкиње које су оствариле велика дела, али су зато ту млађе генерације које путем интернета могу доћи до огромног броја података и омогућити да све те жене остану упамћене.

Једна од тих великих а заборављених Српкиња јесте наша Живана Стокић Жанка. Ова жена се није родила у богатој и образованој породици, већ су је од раног детињства пратили и мучили породични проблеми, али их је преживела искључиво захваљујући свом пркосу.

Када јој је отац умро, мајка се преудала, очух је није желео у својој близини. Не знамо да ли је тада четрнаестогодишња девојчица удата на силу, или је побегла и удала се да не би била тамо где није пожељна, али је у свом дому била веома несрећна, јер ју је муж злостављао. Жанка је, наравно, и у овој ситуацији пронашла излаз тако

што се придружила гостујућој позоришној трупи и с њом побегла из свог града. Ни тада јој живот није био савршен, јер је преживљавала тако што је прала одећу и чистила, али то је било много боље у односу на њен претходни начин живота.

Потом је Живана почела да статира на представама, а већ 1902. године почела је и да глуми. Публика ју је још од првог појављивања прихватила и од тада готово да није силазила са сцене. Глумила је у разним путујућим трупима, све до једног наступа у Београду, када су је запазили и позвали да ради у Народном позоришту. Међу многим писцима који су с њом радо сарађивали био је и Бранислав Нушић. Играла је главне јунакиње у многим његовим комадима, а њена најзначајнија улога била је она у „Госпођи министарки“.

Слободно време највише је волела да проводи у кафани у Скадарлији са својим колегама, где се веселила и певала. Пркосила је малограђанском моралу, по коме жена нема шта да тражи у кафани. Њој то нико није могао да замери, јер је била прави боем. Када је славила јубилеј, четврт века рада, цело поподне је провела у кафани и примала честитке и поклоне попут накита, псетанцета у корпи са цвећем и новца. Од новца који је добила купила је кућу.

Вероватно вам се чини да је живот наше чувене Жанке био попут бајке, али то није дуго потрајало, јер је убрзо дошао Други светски рат. Током рата, Жанка се и даље бавила глумом, а представе у којима је глумила наводно су биле под покровитељством Немаца, односно окупатора. Због тога ју је након рата власт казнила одузимањем националне части, после чега нико није хтео да је ангажује да глуми. После више од четрдесет година на сцени то јој је јако тешко пало. Након две године су јој јавили да је добила улогу и да ће се као и некад поново појављивати

на сцени, али та срећа није дуго трајала, јер је од великог узбуђења после неколико дана преминула.

Жанка Стокић је рехабилитована тек 2009, одлуком Окружног суда у Београду. Данас се најбољим српским глумицама додељује награда са њеним именом.

Родна равноправност је веома битна и за њу се вреди и треба борити, јер једнака права између мушкараца и жена су врло важна, што у сферама јавног то и у сферама приватног живота, зато што сва људска бића имају слободу да праве изборе и постижу велике и важне успехе, без ограничења наметнутих строгим родним улогама.

M. Curie

Марија Кири

Андрија Стојиљковић
Гимназија Велика Плана

Увод

Тема овог есеја је чувена физичарка Марија Кири и њено проучавање теорије радиоактивности. Она је дала значајан допринос овој теми открићем првог радиоактивног елемента и објашњењем појаве радиоактивности. У овом есеју могу се прочитати информације из биографије Марије Кири, о њеном школовању и раду на научној теорији. Између осталог, у овом раду се могу прочитати и подаци о структури и грађи атома, као и основна знања о радиоактивном распаду, врстама радиоактивног зрачења и начинима на које се они одвијају.

Покушао сам да дефинишем појам радиоактивности и њено деловање.

На самом крају налази се део о утицају радиоактивности на околину, што је веома важно знати јер смо радијацијом константно окружени, а да нисмо ни свесни.

Биографија

Марија Саломеа Склодовска Кири, била је француска хемичарка и физичарка пољског порекла. Рођена је 7. новембра 1867. у Варшави, данашњој престоници Пољске. Имала је и француско и пољско држављанство. Пеминула је 4. јула 1934. у Француској, где је провела већи део живота.

Чувена научница детињство је провела у Пољској у

веома угледној породици. Њен деда по оцу био је педагог. Маријин отац Владислав Склодовски био је професор физике и математике и директор двеју гимназија у Варшави. Мајка јој је била управница школе и педагог, била је веома побожна католикиња. Боловала је од туберкулозе и преминула је када Марија имала само 12 година.

Марија Кири је завршила гимназију 12. јуна 1883. године у Варшави. Потом је две године провела на селу на породичном имању свог оца. Када се вратила у Варшаву, давала је приватне часове деци из угледних породица. Када је њена старија сестра Бранислава започела студије медицине у Паризу (у то време у Пољској је женама било забрањено да похађају универзитет), склопиле су договор да Марија ради и финансира сестру на факултету. Две године касније, када Марија крене на факултет, Бранислава би то исто учинила за њу.

Запослила се у угледној породици у Кракову, где је упознала и заљубила се у Казимјежа Жоравског, будућег познатог математичара. Његови родитељи су се противили њиховом венчању, па је она самим тим добила отказ. Убрзо је пронашла нови посао где је остала још годину дана и све време помагала сестри. Две године касније, уписала је студије физике и хемије на престижном париском универзитету Сорбона.

Када је дипломирала 1893, запослила се као лаборанткиња у индустријској лабораторији у Липмановим постројењима. Док је радила, истовремено је завршавала студије математике на којима је дипломирала 1894. Исте године упознала је свог будућег супруга Пјера Кирија. Он је у то време био на докторским студијама у лабораторији Анрија Бекерела. Преко Пјера, Бекерел је чуо за Марију, а потом јој је понудио докторске студије под својим надзором.

Научни рад и најистакнутија достигнућа

Марија је најпре почела истраживање на руди уранијума. Почела је да разлаже руду на појединачна хемијска једињења како би открила шта изазива велику радиоактивност ове руде. Ова испитивања су довела до проналаска радиоактивног хемијског елемента полонијума, а потом и знатно радиоактивнијег радијума. Ова испитивања су за последицу имала објашњење теорије радиоактивности и распада атомског језгра.

Године 1903. Марија Кири постала је прва жена у историји која је добила титулу доктора физике. Исте године добила је Нобелову награду. Њен најзначајнији допринос је рад на теорији радиоактивности.

Радиоактивност као појава везана је за стабилност атомског језгра или нуклеуса. То је спонтани процес, што значи да се не може зауставити, у коме се језгро атома преображава у друго атомско језгро, при томе емитујући једну или више честица или квантно електромагнетско зрачење.

Радиоактивно зрачење је процес деловања зрака кој испуштају атомска језгра приликом радиоактивног распада на околину и живе организме.

Свет у коме људи живе је радиоактиван од свог постанка. Постоји око 60 радионуклида (радиоактивних елемената), који се могу пронаћи у тлу, ваздуху, води, храни, а тиме и у свим живим бићима. По томе како су настали деле се на оне који су одувек присутни на Земљи, оне који настају као последица деловања космичких зрака, те оне који су последица људске технологије.

Око нас се стално налази радиоактивно зрачење а да ми тога нисмо ни свесни. Највећи део радијације у нашој земљи остао је као последица Чернобиљске нуклеарне катастрофе.

Мала количина радијације не може бити штетна по

човека и остале живе организме али ако дође до веће изложености радијације може доћи до озбиљних проблема. Најчешћи проблеми узроковани радијацијом су опадање косе, мучнина, повраћање, као и настанак бројних малигних и бенигних тумора.

Закључак

Израда овог есеја проширила је мој спектар знања из физике и хемије. Сазнао сам неке нове чињенице о познатој научници Марији Кири и њеном животу. Такође сам сазнао како функционише радиоактивност и зашто је она важна за живот људи.

Надежда Петровић

Милица Калиновић
Техничка школа, Бор

У прошлости је било много храбрих, племенитих и значајних жена, које су заборављене, занемарене, и све то само због пола. На пример о Надежди Петровић, као најзначајнијој српској сликарки, се ретко прича.

Надежда Петровић рођена је у Чачку 11. или 12. октобра 1873. године. Рођена у породици интелектуалаца, Надежда није имала проблема да оствари своју жељу да буде сликарка. Отац јој је био учитељ цртања, љубитељ уметности, познавалац историје и начелник пореске управе.

Године 1884. Надежда се сели са својом породицом у Београд, где завршава Вишу женску школу 1891. године и полаже испит којим стиче диплому за наставника цртања у средњим школама. Наставила је школовање у првој српској цртачкој школи Кирила Кутлика. Године 1898. наставља да учи сликарство у Минхену, у приватној школи Антона Ажбеа, а касније код Јулиуса Екстера. Код Ажбеа се суочава са другачијим техникама сликања, у којима је он преносио схватање да се цртеж, боја и композиција не могу одвајати. Код њега је доживела и прво сликање у природи. Надежда је намеравала да остане годину дана у Минхену, а остала је четири пуне године, за то време је научила неколико језика.

Одлучна у свом ставу да се посвети сликарству, Надежда не остварује своју породицу. Ако детаљно изслистамо њену биографију, видећемо да није ни имала времена за породични живот. Док је живела у Минхену, редовно је

слала писма родитељима и тражила је да јој шаљу новине и књиге о догађајима у Србији. Читањем новина је сазнала да може да се пријави као болничарка.

А онда, те бурне 1913. године, стаје све. Тад је одлучила да се пријави као добровољна болничарка са српском војском у првом Балканском рату. Умрла је од тифуса у Ваљеву, где је била на дужности. Своју хуманост и доброту платила је животом.

Не дозволимо да велике жене буду заборављене. Важно је чувати сећање на оне пре нас. Да није било тих жена, овај свет не би био исти.

Алис Ги Блаше

Михајло Николић
Гимназија Велика Плана

Они који су упамћени, истакнути и познати, понекад су урезани у нашем сећању са разлогом. Оне које су заборављене избрисане су из сећања света. Да би се одржао привид моћи, свет не трпи никаква издвајања.

Алис Ги Блаше, једна је од многих које су заборављене и прва редитељка и продуценткиња. Она је уметница којој су одузели глас, потом и страст.

Алис, рођена 1873 год. у француској престоници, почела је каријеру у студију Гаумонт као секретарица, а са 23 године је већ снимала своје филмове. Након што се удала за Херберта Блашеа, преселили су се у Сједињене Државе 1907. године и основали Солаж Студиос три године касније.

Њени филмови су углавном снимани директно, као представе. Користила је ручно обојене кадрове и синхронизовани звук. Њен филм *Рођење, животи и смрт Христова* представља врхунац раног филма. Теме њених филмова су биле широке, са комедијама, драмама, вестернима, књижевним адаптацијама и плесним филмовима, често са изненађујуће прогресивним темама.

„Успех жена је и даље веома отежан, јер постоје предрасуде да наш пол не може да уради нешто што мушкарци раде стотинама година.” написала је у чланку из 1914. Додала је да „не постоји ништа повезано са постављањем филма што жена не може да уради тако лако као мушка-

рац, и нема разлога зашто не може у потпуности да савлада сваку технику уметности.”

Више од једног века касније, још увек постоји велики недостатак подршке женама у режији, писању и продукцији. Ги Блаше је призната као прва жена филмски стваралац, снимила је око 1.000 филмова. Преживело је нешто више од 100, а чак је и пре смрти 1968. могла да осети како њено наслеђе бледи. У немогућности да пронађе своје филмове у Конгресној библиотеци, или да добије посао након развода од Херберта Блашеа (коме су неки од њених филмова грешком приписани), њена каријера је окончана крајем 1920-их. Чак ни примање француске награде Легије части 1953. није оживело њену репутацију.

Име Алис Ги Бланше би требало да буде објављено уз ране филмске ствараоце као што су Жорж Мелијес и Огист и Луј Лумијер. Била је један од првих филмских стваралаца и прва режисерка која се бавила фиктивним наративима, почевши од њеног филма из 1896. у којој се бебе рађају од купуса уз помоћ виле. Овај филм није дугачак ни минут, али како истиче Отворена култура, изашао је само годину дана након прве филмске пројекције браће Лумијер, који су и даље били фокусирани на „актуалности” које су више документарне него фикције. Занимљив је њен филм 2000. година из 1912. који говори о свету будућности у ком влада матријархат.

Неки су покушали да извуку њено име из заборава, 2009. године Музеј америчке уметности Витни организовао је прву ретроспективу њених филмова, праћену каталогом о њеној каријери. Уследила је књига Алисон Мекмехан (*Алис Ги Блаше, изјубљена хероина кинематографије*) из 2002. Тренутно се развија и филм под називом *Буди људска: Неиспричана прича о Алис Ги Блаше*. Њен једноставни надгробни споменик на гробљу Мејрест у Њу

Џерсију краси овај угравиран текст: „Прва жена филмска режисерка. Прва жена шеф студија.”

За Алис ретко ко зна. Мало ко је имао прилику да чује о њој, али зато је на нама да причамо, дискутујемо и помињемо њено наслеђе, како опет не би потонуло у мрак.

Диана Будисављевић

Александра Новак
Нови Сад

Диана Будисављевић била је хуманитарка аустријског порекла која је у Другом светском рату спасила више од 15.336 деце из усташких логора смрти у Независној држави Хрватској, а која је после рата скоро потпуно заборављена.

Била је удата за хирурга Јулија Будисављевића, који је био један од малобројних Срба који је поштеђен за време НДХ. Током Другог светског рата, силе осовине су напале Југославију априла 1941. године, док је НДХ започела геноцид над Србима, Јеврејима и Ромима.

После много трагања Диана сазнаје да се деца налазе у Старој Градишци у испостави злогласног логора Јасеновца. Диана својом упорношћу и са својим сарадницима успева да продре у ту фабрику смрти. 1942. године Сусреће се са призорима пакла. Врховни заповедник Макс Лубурић наређује јој да хитно напусти логор. Деце има много, а времена да се они спасе је мало. Диана је одлучна и прекршиће све Лубурићеве наредбе, јер зна да је акција спашавања српске деце из усташких логора смрти заправо акција спасавања човечности из животињских канџи зла. Иако су спасена деца била већином српског порекла, међу исписаним документима који су годинама касније угледали светлост дана, видимо да је помогла и припадницима других вероисповести.

Акција коју је Диана спровела је једна од најтежих и, по броју спашених, најобимнијих акција у вези са кон-

центрационим логорима у Другом светском рату. За њена добра дела зна се захваљујући картотеци коју је водила са надом да ће избављену децу успети једног дана да врати биолошким родитељима. Деци коју је успела да спаси проналазила је смештај на различите начине, неке по разним хрватским породицама, по објектима католичке цркве. Павелић је омогућио удомљавање деце, али само под условом да буду васпитана у хрватском духу, тако а нека деца никада нису сазнала праву истину о свом пореклу. Исцрпљена тортуром, глађу и болешћу током спасавања или одмах по напуштању логора умрло је око 3.254 деце, док је више од 12.000 избављене деце преживело рат и дочекало дубоку старост.

Ризици са којима се Диана свакодневно суочавала нису били само људске природе. Њено ментално стање није било поштеђено, доживела је три нервна слома током овог периода. Након рата се повукла, живела је у Инзбруку, а о свом раду није говорила. До смрти 1978. године се није опоравила од последица обиласка логора. Диана је само једна у мноштву заборављених жена, без које свет данас не би био ту где јесте.

Бранислава Перовић Нешковић

Анђела Стојковић

ТШ Деспотовац

Начело родне равноправности и недискриминације је једно од темељних људских начела. Без обзира ког је рода особа, треба да равноправно учествује у активностима у свим сферама живота.

Бранислава Перовић Нешковић није дала да је омете избацивање из гимназије у Бањалуци због уверења и деловања са комунистичким покретом. Стога се преселила у Београд и тамо наставила школовање. Касније је уписала електротехнику на Техничком факултету. У међувремену је прекинула школовање због рата и није била у стању да одмах после настави школовање због пословних и политичких прилика. Свакако није одустала од тога, него је када је била спремна завршила студије и запослила се у данашњем Институту за нуклеарне науке „Винча“. Касније је завршила и докторске студије. Једно од њених највећих постигнућа је што била прва жена на највишој позицији научно-истраживачке установе из области природних и техничких наука.

Сама директорска позиција и није била њен циљ. Бранислава је првенствено била научница и борила се да шири интересовање за науку, јер ју је волела изнад свега. Трудил се и борила за своје циљеве и успела је да их оствари и доказала да сва људска бића, без обзира на пол треба да напредују и остварују своје пуне могућности. Свако има право да се развија онако како он или она себе види.

Надежда Петровић

Николина Рацковић
Техничка школа, Деспотовац

У данашње време све је више жена које се боре за своја права, иако се врши притисак патријархалних мишљењика, углавном мушкараца, али и других жена које због утицаја околине подржавају патријархално мишљење и оправдавају неке случајеве насиља. Упркос свему, жене су напредовале у својој борби за равноправност, укључујући право гласа, једнаке могућности на радном месту и у образовању.

Пример жене која се борила за себе је Надежда Петровић. Још од малена осећала је љубав према сликарству и учила је код Ђорђа Крстића, веома значајног сликара из тог периода.

Године 1898. Надежда добија позив да учи сликарство у Немачкој, због ког раскида веридбу. Можемо да замислимо какав је то скандал био у то време у ком су жени додељиване само улоге домаћице. Надежда је одлучила да се посвети каријери, не знајући да ли ће да испуни свој циљ. Она је имала свој стил у сликарству и неки су је због тога осуђивали. Исто се десило када се вратила у своју земљу. Дочекале су је речи да је „узора нашла у болесном, трулом схватању болесних и трулих мозгова”.

Када се догодио Мајски преврат 1903, Надежда је изгубила стипендију и осетила потребу да се укључи у политички живот своје земље. Организовала је највећи женски митинг и основала Коло српских сестара. Скупљале су помоћ и саме је, на коњима, носиле војницима. Касније,

за време Балканског рата 1912. године, Надежда креће са војском као добровољна болничарка. Нажалост, током Првог светског рата, 1915. разболела се од тифуса, и тако преминула.

Упркос огромном напретку у борби за родну равноправност, жене се и даље суочавају са насиљем, дискриминацијом и препрекама за равноправно учешће у друштву. Било је много изванредних жена које су играле важну улогу у локалној или светској историји. У већини друштава, жене су традиционално биле ограничене на дом као ћерке, супруге и мајке, а жене смо у историји често свесни само због њиховог односа према познатим мушкарцима. Наравно да су многе жене кроз историју имале важну улогу у културном и политичком животу, али оне су обично невидљиве или исмеване.

Ана Ахматова

Сара Новаковић
Тешничка школа Бор

Ана Ахматова, знаменита руска песњикиња, је рођена 23. 1889, у Великој Фонтани, предграђу Одесе, у породици инжењера Андреја Горенка. Њена поезија припада књижевном правцу акмеизму. Била је у ужем избору за Нобелову награду.

Још од детињства је волела да чита и почела је да пише песме само једанаест година. Прва збирка јој је изашла 1912. године. Песме је објављивана под псеудонимом „Ахматова” јер је имала строгог оца коме се није допадала идеја да их обајављује под њеним правим презимом.

У току студија, упознала се са песником Николајем Гумиљевим за кога се удала 1910. Упознала је многе велике уметнике. На путовању по северној Италији и Паризу Ана је срела сликара Амедео Модилијанија и асистирала балетској трупи Руски балет, која је гостовала у Западној Европи.

Аниног мужа Николаја погубили су светски комунисти 1921. године и тада је за њу наступило тешко време. У Сојевтском Савезу било јој је забрањено да објављује поезију. Преживела је Опсаду Лењинграда и писала о њој.

Песничко дело Ахматове је изузетно богато. Креће се у распону од кратких лирских песама до великих песничких дела као што је „Реквијем”. Њене познате збирке песама су: *Вече*, *Бело јайто*, *Боквица*, *Прошок времена*, *Бројанице*, *Anno Domini*, *Трска*. Волела је да пише о тешкоћи живота и пролазности времена.

Јелена Димитирјевић

Наталија Митић
студенткиња
Велика Плана

Једна заборављена песникиња оставља траг у српској књижевности, осећа се живо на путовањима широм света, упознаје нове културе и осећа како јој струји крв док страствено ради оно што воли. Храбра жена, радознала, отвореног духа, која воли своју културу и домовину, представница модернизма, песникиња, али и приповедачица, романсијерка, путописац, боркиња за еманципацију жена. То је Јелена Димитријеви, необична жена инспирисана животом око себе.

Јелена Димитријевић је дуго била заборављена. Тек у другој половини прошлог века почела је да излази из сенке Исидоре Секулић и Милице Стојадиновић Српкиње. Рођена је у Крушевцу, али је најлепше године провела у Нишу, у то време скромној, оријенталној касаби, где се удала за младог потпоручника Јована. У Нишу, Јелена је постала боркиња за женска права.

Јелена је била аутентична представница женске књижевности, путописац, романсијерка и песникиња. Као девојчица је задобила тешку повреду ока, па јој је образовни пут био успорен и спутан, али је без обзира на немогућност даљег формалног школовања предано читала и сама се образовала. Већ са шеснаест година је написала прву песму и наставила је да негује свој песнички дар.

За дело ове песникиње интересовање је завладало тек много година касније, посебно после објављивања

дела „Писмо из Ниша о харемима“. Остала њена позната дела су збирка „Јеленине песме“, роман „Нове“, „Писма из Солуна“, али из Индије, Мисира...

Ниш, тек ослобођен, имао је много турских породица, а она је имала вољу и жељу да сагледа како се тамо живи. Водила ју је љубав према Истоку, па се родила и жеља да научи турски језик. У књижевност је ушла песмама какве до тада ниједна жена није писала, у историју књижевности је ушла писмима из Ниша о харемима, првој прозној књизи на српском језику чији је аутор жена. Путовала је светом, па се обрела у Египту, Индији, Јапану...

Са шездесет пет година, већ стара и изморена болестима, одлучује се за највеће путовање у животу. За разлику од многих Срба који имају страх од умирања у туђини, она је цео свет доживљавала као своју кућу, па за то није марила. Обишла је Палестину, Сирију, Либан и многе друге државе и упознала са Рабиндранатом Тагореом. Заборављала је препреке и изговоре вођена посебном страшћу. Исидора Секулић за њу каже да је била путник по судбини и нагону као и путописац по нагону. Имала је велики број пријатељица које су све биле сличне њој; храбре, образоване, борбене и интелигентне. Несумњиво је била против било које идеје предрасуда и стеротипа.

У својим делима, Јелена је јасно показала став према спутавању жена, па тако у једном свом делу говорећи о источњачким женама каже: „Скочите на ноге, ви младе, нове, прилазите им, дрмајте их, зовите их, вичите из свега малог грла, нека се пробуде, нек се расвесте, нек виде да жене нису ствари, јер имају душу.“ Јелена је умела да каже да оне „сањају чаробни сан Истока“, спавају, нису још будне. Даље каже : „Нек дознаду да све што има дужност има и право на право. Учите их да траже право сунца“, мислећи ту на основна људска права.

Јелена Димитријевић је била заговорница самосвесне жене, заштитница, боркиња за женска права. У својим делима покренула је и неке данас актуелне теме као што је сукоб верских заједница. Била је блиска са рођаком Добрилом Главнић Кнез Милојковић, познатом новинарком за коју се отворено полемисало да је шпијун. Ово доприноси егзотичности утиска који је Јелена остављала.

Она се отворено изјаснила по питању феминизма и у разговору са једним од представника турских жена каже да јесте помало феминисткиња, али не као Американке, будући да је имала увид у њихов поглед на ово питање. Себе је више видела као боркињу за опште, људско право. Била је најмлађа чланица женског друштва, добротворка кола српских сестара, пријатељица славног аустријског путописца у Србији, Феликса Каница и храбра болничарка у доба балканских ратова.

Споменик посвећен овој песникињи подигнут је у Нишкој тврђави, скоро на истом месту где се налазио турски харем описан у њеном најпознатијем делу.

О пројекту „САЗНАЈ! ПРЕПОЗНАЈ! ПРИЈАВИ!”

Литерарни конкурс „ОНЕ КОЈЕ СУ ЗАБОРАВЉЕНЕ” је једна од пројектних активности пројекта „САЗНАЈ! ПРЕПОЗНАЈ! ПРИЈАВИ!”, чији је циљ подизање свести младих из седам средњих школа из општина: Велика Плана, Смедеревска Паланка, Пожаревац, Кучево, Деспотовац, Крагујевац и Бор, о питањима родно заснованог насиља кроз развијање знања, вештина и ставова. Овај циљ омогућава:

- повећање степена толеранције међу младима
- смањење броја конфликтних ситуација и родно заснованог насиља
- оснаживање учешћа девојака у јавним догађајима

Пројекат је пошао од сазнања да већи број младих адолесцентног узраста има искуство одређене врсте насиља – породичног, вршњачког, сексуалног, емоционалног ... и да један број њих није добио адекватну подршку да то превазиђе, већ се развија даље носећи карактеристике жртве, што свакако наноси штету њиховом развоју и професионалном и личном напредовању.

Млади ће кроз пројекат научити да формирају мрежу подршке, говоре о својим искуствима и на тај начин оснаже себе, помогну другима и на прави начин затраже помоћ од институција које брину о младима – жртвама насиља (полиција, тужилаштво, саветовалишта).

Пројекат почива на асертивној комуникацији, тако да као модел доприноси унапређивању комуникацијских вештина младих, учи их да добро опсервирају ситуације у којима се налазе, фокусирају сопствену пажњу на важне детаље и тиме постану осетљивији за намере особа из окружења. Кроз повезивање са својим потребама и осећањима, млади се оснажују за конструктивну комуни-

кацију која води ка сарадњи између различитих друштвених група којима млади припадају, као и са одраслима који су ауторитети. Генерално, пројекат је у функцији развијања толеранције, разумевања и антидискриминације. Посебним квалитетом сматрамо генерацијско, вршњачко учење које се реализује путем разговора, радионица, презентација, друштвених група, медија. Реализација пројекта у школи, дакле институцији система, појачава ефекте пројекта јер је познато да саме школе и уопште институције учествују у репродукцији традиционалних родних улога и на њима утемељеној родној неравноправности. Када се у самој институцији развијају знања и вештине важне за превенцију родно заснованог насиља, онда је порука о неопходности промена традиционалних матрица убедљивија.

Пројекат спроводи Удружење «Свет речи» из Велике Плане уз подршку Министарства омладине и спорта у оквиру програма Спровођење Националне стратегије за младе.

- Период реализације пројекта: 1.06–1.12.2021.године.
- Партнери на пројекту:
- Удружење „Креативна педагогија”, Пожаревац
- Средња школа „Жикица Дамњановић”, Смедеревска Паланка
- Средња економско-трговинска и машинска школа Кучево
- Техничка школа Деспотовац
- Средња стручна школа Крагујевац
- Прва техничка школа Крагујевац
- Техничка школа Бор

Јелена Златкова – ауторка и координаторка пројекта

Удружење грађана „Свет речи“

УГ „СВЕТ РЕЧИ“ је невладино, непрофитно удружење основано 25.9.2008. године ради остваривања циљева у следећим областима: рад са младима (нарочито девојкама), родна равноправност, превенција насиља, трговине људима, едукативни програми, културни живот, економско оснаживање, људска права, развој демократије и цивилног друштва, прекогранична сарадња и заштита животне средине.

Циљеви Удружења су: едукативно-превентивна подршка (нарочито девојкама) у остваривању родне, друштвене, радне, социјалне и друге равноправности, пружање психолошке подршке младима, едукација младих за активније учешће у превенцији свих врста насиља, трговине људима, едукација и сензибилизација запослених у институцијама за родни интерес, залагање за промоцију здравих стилова живота, залагање за унапређење културе говора, неговање лепоте говора као и побољшање друштвеног и културног живота.

МИСИЈА : Ми смо организација која заговара права младих кроз акције и политике које поштују људска права и достојанства младих, кроз организацију различитих креативних, едукативних и културно-уметничких активности ради подизања капацитета младих људи за изградњу заједнице засноване на принципима једнаких могућности, равноправности полова, активизму младих, изградњу личних компетенција и развој талената.

ВИЗИЈА: Млади у потпуности уживају права у својој заједници у којој образовање и младост јесу њени основни ресурси и покретачи позитивних промена. УГ Свет речи до сада је реализовало пројекте који се односе на области : превенција трговине људима, насиље у породици, сексуално и родно за-

сновано насиље, родна равноправност и људска права, организовање књижевних вечери и перформанса инспирисаних животом и делом писаца и списатељица.

Резултати:

- преко 40 организованих књиж-вечери и перформанса неколико стотина сензибилисаних младих људи за учешће у активностима у 20 општина у Србији/ створена мрежа волонтера који ће у својим срединама радити на:
 - борби против трговине људима
 - борби против корупције
 - борби против дигиталног насиља
 - борби против дискриминације усмерене према представницима ромске популације ;
 - превенцији родно заснованог насиља и насиља у везама младих превенцији корупције
 - направљен програм „Старији брат/сестра” за децу/ младе који живе са самохраним родитељима, организовано 5 циклуса Школе родитељства за родитеље адолесцената/киња
 - уведено бесплатно психолошко саветовалиште за адолесценате/киње и њихове родитеље; саветовалиште за самохране родитеље и њихову децу/ онлине саветовалиште за адолесценате/киње,
 - оформљени Тимови за вршњачку подршку
 - обучен и покренут једини ТЕЕН телефон у Србији.

СТВОРЕНЕ МЕЂУНАРОДНЕ МРЕЖЕ МЛАДИХ:

- створена међународна мрежа волонтера (вршњачких едукатора) из 15 земаља са циљем подизања свести јавности и превенције трговине људима и илегалних миграција
 - створена међународна мрежа вршњачких едукатора из 9 земаља са циљем подизања свести јавности и превенције родно заснованог и насиља у везама младих
 - 37 младих из 15 земаља обучено за покретање соп-

ственог бизниса и писање бизнис -планова

АКТИВНО УЧЕШЋЕ У ПРОГРАМУ ЕРАСМУС ПЛУС:

Наше Удружење је партнер на пројектима:

- Empowering Minorities
- АСТ - Active Citizens of Today!
- South - East Adriatic Dialogue

ПЕРФОРМАНСИ УГ „СВЕТ РЕЧИ”

У области културе и уметности, од 1999. до 2021, реализовали смо следеће пројекте:

- ИЗБЕГЛИЧКИ ЦИКЛУС У ПРОЗИ ДАВИДА АЛБАХАРИЈА
- Књижевно/уметнички перформанс „ФРАГМЕНТИ” (инспирисан животом и делом Ероса Алезиджа)
- ПОТИСНУТО ЖЕНСКО ПИСМО (циклус од 6 књижевних вечери.
- ПРЕИСПИТАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ КАНОНА проф др Биљана Дојчиновић;
- ПРОМОЦИЈА ИЗДАЊА ИК „Плави јакхач”
- „ШТА СУ МУШКАРЦИ ЖЕНАМА ШТО ЖЕНЕ НИСУ МУШКАРЦИМА” (проф. др Александар Јерков и Љубица Арсић);
- ПОЕЗИЈА РАДМИЛЕ ЛАЗИЋ гост проф др Александар Јерков и Радмила Лазич
- ЗАПИСИ И ПРИПИСИ МИЛИЦЕ МИЋИЋ ДИМОВСКЕ (гост проф др Александар Јерков и Милица Мићич Димовска)
- СВЕ ШТО ЉУБИМО, СТВОРИЛИ СМО САМИ... (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Јована Дучића)
- НЕ ГОВОРИ НИКОМЕ О МЕНИ, ЈА, СЕРАФИМ ТВОЈ, ПРИВРЕМЕНА РАДОСТ (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Марине Цветајеве)

- АВАНГАРДА У ЉУБАВИ (мултимедијално вече љубавне поезије)
- ЗАШТО ВОЛИМО ХЕСЕА (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Хермана Хесеа).
- САЊАР САМ (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Оскара Вајлда)
- ИЗГУБЉЕНА ГЕНЕРАЦИЈА (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Милоша Црњанског)
- АНТИЋ У МЕНИ (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Мирослава Антића)
- ТЕБИ ЉУБАВ ДАТИ (вече љубавне поезије)
- ОНА КОЈА ЈЕ ЗАБОРАВЉЕНА – МИЛИЦА СТОЈАДИНОВИЋ СРПКИЊА

(Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Милице Стојадиновић Српкињом)

ЖМУРИТЕ ЛИ,ИЛИ СЕ КРИЈЕТЕ? Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Антони де Мела

ПАЛАНКА НЕ ТРПИ ИЗДВАЈАЊЕ, ОНА ТРАЖИ ПРИЛАГОЂАВАЊЕ Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Исодоре Секулић

- ЉУБАВЉУ ДО НЕНАСИЉА (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан темом љубави)
- ОНА КОЈА ЈЕ ЗАБОРАВЉЕНА – МИЛЕВА МАРИЋ АЈШТАЈН (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Милеве Марић Ајштајн)
- СУЂЕЊЕ АНИ КАРЕЊИНОЈ - Књижевно-уметнички перформанс инспирисан Толстојевим романом Ана Карењина
- ЗВЕРИ СВЕТА (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и делом Џорџа Орвела)
- КАДА СУ ПЕСНИЦИ ЕВРОПСКОГ РОМАНТИЗМА ПОСЕТИЛИ ПЛАЊАНСКЕ ГИМНАЗИЈАЛЦЕ (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и пеизијом европских романтичара)

- КЊИЖЕВНИ КУТАК „РАЗГОВОР СА УКЛЕТИМ ПЕСНИЦИМА“ Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом и поезијом песника француског симболизма)
- ЗА ДЕЦУ И ОСЕТЉИВЕ (Књижевно-уметнички перформанс инспирисан животом данила Киша и романом „Рани јади“). Овај књижевно-уметнички перформанс су припремале различите генерације (другачији текст, другачија сценографија, друге генерације...)
- МИЛОШ ЦРЊАНСКИ ИЗ МОГ УГЛА
- БОРА СТАНКОВИЋ ИЗ МОГ УГЛА
- ИВО АНДРИЋ ИЗ МОГ УГЛА

ПЕРФОРМАНСИ КАО ВИД ДРУШТВЕНОГ АКТИВИЗМА

Осим књижевно-уметничких перформанса, припремили смо и извели више перформанса као одговор на друштвено актуелне теме:

- ДАЈ МИ 5 МИНУТА СВОГА ВРЕМЕНА! Перформанс на тему родно заснованог насиља и насиља у адолесцентским везама) у сарадњи са Управом за родну равноправност)
- GIVE ME 5 MINUTES OF YOUR TIME! Перформанс на тему родно заснованог насиља и насиља у адолесцентским везама који су припремили и извели млади из 9 европских земаља на омладинској размени коју смо организовали у Врњачкој бањи у оквиру истоименог пројекта који је финансирала Европска комисија).
- ЈА САМ ХРАБРА ЖЕНА! Перформанс на тему насиља у породици
- ДАНАС САМ ДОБИЛА ЦВЕЋЕ Перформанс на тему насиља у породици испирисан истоименом песмом анонимне жртве насиља у БиХ)
- ИМАШ ПРАВА ДА ЗНАШ! Перформанс на тему трговине људима (у оквиру истоименог пројекта који нам је подржао МОС)

- OPEN YOUR EYES! Перформанс на тему трговине људи-ма (у оквиру истоименог пројекта везама који су припремили и извели млади из 9 европских земаља на омладинској размени коју смо организовали у Врњачкој бањи у оквиру истоименог пројекта који је финансирала Европска комисија)

РУКА ПРИЈАТЕЉСТВА Перформанс на тему дискриминације са фокусом на дискриминацији усмереној према припадницима ромске популације)

ПЕРФОРМАНС ПЕРСПЕКТИВА који су припремили и извели учесници омладинске размене у оквиру нашег пројекта Млади Србије, БиХ и Македоније као промотери мира и помирења». Пројекат је финансирао YUСO.

ПЕРФОРМАНС „НАЈаче против насиља!„ био је посвећен убијеном матуиранту ЕУШ из Велике Планае, Стефану Филићу, који је страдао као жртва вршњачаког насиља. Припремили су га и извели учесници тренинга у оквиру истоименог пројекта који је подржао МОС 2020.године. Перформанс су извели млади из 7 средњих школа из шест општина које су биле укључене у пројекат. Перформанс је изведен и у 25 основних и средњих школа у шест оптина.

НАШИ ПРОЈЕКТИ:

2008 - 2021.

1.СЕНЗИБИЛИЗАЦИЈА ЗА ПИТАЊА РОДА И ПОЛА - ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ РОДНО ЗАСНОВАНОГ НАСИЉА И ТРАФИКИНГА У 10 ОПШТИНА ПОДУНАВСКОГ, ПОМОРАВСКОГ, ШУМАДИЈСКОГ И БРАНИЧЕВСКОГ ОКРУГА - Циљ пројекта био је подизање нивоа свести о питањима родно заснованог насиља и трафикинга међу младима и њиховим родитељима кроз развијање знања, вештина и ставова о питањима рода и пола и родно заснованог насиља, као и трафикинга као екстремног облика насиља над женама.Пројектом је било обухваћено 30 школа у 10 општина 4 региона Централне Србије, одржано је 50 радионица на теме:

основни појмови – пол и род, родни идентитети и улоге, односи моћи у дрштву, злоупотреба моћи, дискриминација, сексизам, родно равноправно друштво, насиље, трафикинг као екстремни облик облика насиља, родно засновано насиље, род и сексуалност младих, адолесцентске везе и насиље у везама младих. Донатор : ОАК фондација-Женева)

2. СЕНЗИБИЛИЗАЦИЈА ЗА ПИТАЊА РОДА И ПОЛА - ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ РОДНО ЗАСНОВАНОГ НАСИЉА У ГИМНАЗИЈИ У ВЕЛИКОЈ ПЛАНИ – Пилот-пројекат у Гимназији у Вел. Плани, организован циклус од 40 радионица, припремљен перформанс Бити дечак/девојчица...(донатор: Екуменска иницијатива жена, Омиш)

3. НЕЋУ ДА БУДЕМ ЖРТВА! ЈА НИСАМ НА ПРОДАЈУ! - Пројектом је било обухваћено преко 1.200 средњошколаца/ки из Велике Планае, као и младих из средњих школа који не планирају наставак школовања, младих који напуштају средњу школу, сиромашних који већ раде на пијацама, бутицима, трафикама, кинеским радњама - сива економија... који, су на радионицама добили основна знања о трговини људима, а онда су припремили два перформанса „Лутка у излогу! Избор за мис и још по нешто“ (у коме су симулирали избор за мис као један од начина врбовања девојака жртава и њиховог регрутовања за сексуалну експлоатацију) и „Све је на продају“ (перформанс који су извели на градској пијаци у Великој Плани симулирајући продају органа, трговину људима за радну експлоатацију и просјачење. (донатор: Балкански фонд за локалне иницијативе у оквиру програма Активне заједнице).

4. ОТВОРИ ОЧИ! ПОКРЕНИ УМ! ОСИГУРАЈ БУДУЋНОСТ- Циљ пројекта је био подизање нивоа свести младих из 10 села општине Велика Плана о проблему трговине људима и потреби активизације заједнице у борби против ове појаве. Пројекат је покренуо велики број волонтера/ки из градске средине који су, заједно са својим вршњацима из села наше општи-

не урадили читав низ креативних акција на пијаци, на улици, сеоским спортским дешавањима. Кључна подгрупа у оквиру ове циљне групе били су млади незапослени и млади који не настављају школовањем у средњим школама и на студијама, особе које немају потпуну основну школу, Роми и Ромкиње, особе са инвалидитетом и интелектуалним оштећењима који нису обухваћени редовним школовањем. Секундарну циљну групу Пројекта чинили су сви радно способни становници села :родитељи, , наставници у школама, пријатељи... Резултати Пројекта: млади из сеоских средина општине Велика Плана су стекли основна знања о трговини људима, умеју да препознају трговину људима у пословним понудама – усмене понуде, огласи, млади из сеоских средина наше општине који су прошли пројектне активности у контакту са осталим својим вршњацима и надаље шире основна знања ми идеје о опасности од трговине људима и основним мерама заштите.

(донатор :Светска банка).

5. „Open your eyes! You need to know! - Mobilizing the community to combat human trafficking“ - Циљ пројекта био је подизање нивоа свести младих из 9 земаља – 46 учесника/ца из Пољске, Грчке, Турске, Шпаније, Италије, Косова, БиХ, Црне Горе и Србије) о проблему трговине људима, посебно младима као најрањивијим категоријом кроз информисање, едуковање и подизање свести са циљем елиминације трговине људима. Учесници су провели 9 дана у Врњачкој бањи где су добили основна знања о трговини људима и припремили перформанс који су извели на тргу, пијаци у у средњој школи тако да је дошло до интеракције са локалним становништвом.

(донатор Европска комисија из Брисела у оквиру програма „Млади у акцији“)

6. STOP ILLEGAL MIGRATION AND HUMAN TRAFFICKING! - Тренинг за младе из 15 земаља на тему илегалних миграција и трговине људима. 36 учесника добило знања о овој теми и подстакнуто на акције креативног деловања усмерене ка по-

дизању свести јавности у њиховим земљама о овој теми. Учесници обуке су на десетодневном тренингу који смо организовали у Врњачкој бањи добили знања о илегалним миграцијама и трговини људима и подигли ниво свести о неопходности подизања нивоа свести заједнице о овом проблему. Партнерске организације из Турске, Латвије, Чешке, Албаније, Грчке, Италије, Израела, Босне, Македоније, Бугарске, Хрватске, Словеније, Румуније и Шпаније. (донатор Европска комисија из Брисела у оквиру програма „Млади у акцији“ и Скупштине општине Велика Плана).

7. UNDERTAKE! INITIATE! APPLY!- тренинг за младе из 15 земаља на тему омладинског предузетништва и обука за писање бизнис планова, обучено 37 младих из 15 земаља, направљен сајам омладинског предузетништва, подигнут ниво свести младих из 15 земаља о важности омладинског предузетништва. Партнерске организације из: Пољске, Турске, Молдавије, Израела, Румуније, Латвије, Албаније, БиХ, Црне Горе, Португала, Грчке, Македоније, Италије и Србије и са Косова. (донатор: Европска комисија из Брисела у оквиру програма „Млади у акцији“ и Скупштина општине Велика Плана).

8. „Дај ми 5 минуа свога времена! Мобилизација заједнице у борби против породичног, сексуалног и родно заснованог насиља у 15 села Подунавског округа“ - циљ пројекта: подизање нивоа свести младих из руралних средина у Подунавском округу о проблему породичног, сексуалног и родно заснованог насиља, припремљен и изведен перформанс «Данас сам добила цвеће...». Пројекат је настављен у оквиру оквиру међународног пројекта, омладинске размене «Give me 5 minutes!» која је у Врњачкој бањи окупила 47 младих из 9 земаља који су током 10 дана боравка припремили перформанс на тему насиља у адолесцентским везама који су извели на тргу, пијаци и у школском дворишту у овом граду. Учесници/це размене су, након повратка у своје земље, радили вршњачку едукацију са младима. Такође, на фб још увек постоји група

која размењује искуства и планира нове активности на пољу превенције насиља. (Донатор: Министарство рада и социјалне политике, Управа за родну равноправност).

9. „Give me 5 minutes of your time!“ Омладинска размена младих из 9 земаља са циљем подизања нивоа свести о питањима родно заснованог насиља и насиља у везама младих. У Врњачкој бањи се окупило 46 учесника/ца из Италије Пољске, Турске, Албаније, Немачке, Шпаније, Латвије и Чешке који су припремили перформанс који су извели на тргу, на пијаци и у дворишту средње школе и снимили 5 нискобуџетних филмова на ову тему.

(донатор: Европска комисија из Брисела у оквиру програма „Млади у акцији“ и Скупштина општине Велика Плана).

10. ИМАМ ПРАВО НА ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА! циљ пројекта био је информисање, едуковање и подизање нивоа свести жена из 10 села, али и локалног становништва о женским људским правима као и неприхватљивости насиља као модела понашања у друштву и праву жена на живот без насиља кроз мотивисање младих из сеоских средина на презумање активне улоге у стварању промена у својој околини подстицањем на акције креативног деловања с циљем елиминације породичног и родно заснованог насиља.

(донатор: Екуменска иницијатива жена)

11. ПОДРШКА УНАПРЕЂЕЊУ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА САМОХРАНИХ РОДИТЕЉА И ЊИХОВЕ ДЕЦЕ ОПШТИНЕ ВЕЛИКА ПЛАНА - Циљ пројекта био је подршка унапређењу квалитета живота самохраних родитеља и њихове деце из општине Велика Плана кроз сет психолошко-едукативних активности усмерених ка формирању мреже за међусобну подршку и помоћ. Пројекат је пружио психолошку и социјалну подршку самохраним родитељима и њиховој деци оснажујући их за конструктивно овладавање тешкоћама у породичном функционисању, бољу интеграцију у заједницу и побољшан квалитет живота кроз

програме и сервисе психолошког, едукативног и креативног карактера превенције и акције. (донатор: Екуменска иницијатива жена).

12.ДРУЖИЛИШТЕ-ПРОГРАМ ПОДРШКЕ УНАПРЕЂЕЊУ ПСИХИЧКОГ ЗДРАВЉА МЛАДИХ ОПШТИНЕ ВЕЛИКА ПЛАНА КРОЗ ПРОГРАМЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ И АКЦИЈЕ- Овај пројекат је допринео да добијемо простор од општине Велика Плана (потписали смо уговор о коришћењу на период који не сме да буде краћи од 10 година), набављен намештај (средствима БЦИФ-а). Циљ програма био је унапређење психичког здравља младих (15-20 година) кроз развијање квалитетних, доступних и правовремених услуга превенције и акција у области менталног здравља кроз едуковање Тимова за вршњачку подршку. Активности: Тренинг за волонтере/ке за рад на ТИН телефону, ТИН телефон, Психолошко-драмске радионице, креативне радионице, психолошко саветовалиште за адолесцените/киње и родитеље адолесцената/киња, Школа родитељства за родитеље адолесцената/киња, онлине саветовалиште. Програм је пружио подршку младима да развуку основне капацитете у свакодневној комуникацији и интеракцији, и допринео је општем оснаживању младих и њиховом што активнијем укључивању у живот локалне заједнице.Пројекат је допринео формирању Тимова за вршњачку подршку у све три средње школе у Великој Плани, а ТЕЕН телефон је био једини на територији Србије.Супервизорка пројекта била је проф.др Јелена Влајковић са групе за психологију Филозофског факултета у Београду. (донатори; Балканки фонд за локлане иницијативе кроз програм Социјална транзиција /Централни фонд за југоисточну Европу, Фонд за отворено друштво и Скупштине општине Велика Плана).

13.ДРВО ЖИВОТА-ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА ЉУДСКИХ ПРАВА- Сваке године, још од периода када смо деловали као неформална група (2004 - 2008), поводом 10.децембра, Међународног дана људских права, организујемо акцију кићења Дрвета

живота. У акцији учествују волонтери/ке наше организације, а дрво „китимо“ у холу Гимназије у Великој Плани и на платоу испред Банке Интеса у нашем граду.

14. ИМАШ ПРАВА ДА ЗНАШ! МОБИЛИЗАЦИЈА МЛАДИХ ИЗ РУРАЛНИХ СРДИНА У БОРБИ ПРОТИВ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА 29 волонтера/ке из В.Плане, С.Паланке и Смедерева прошло кроз једнодневни тренинг о трговини људима и сензибилисано о могућностима сарадње институција и организација у локалној заједници на решавању проблема трговине људима Организовано 70 радионица едукативно-превентивних радионица вршњачких едукатора (припреме перформанса). Радионице су организоване и у средњим школама у ова три града: Великој Плани, Смедереву и Смедеревској Паланци са младима који долазе из сеоских средина. Организовано је и 5 радионица са родитељима (у Марковцу, Новом Селу, Осипаоници, Кусатку и Азањи). Поводом Дана борбе против трговине људима, 17. и 18. октобра изведена је акција исцртавања платоа/и прављења постера на тему трговине људима

Донатор: Министарства омладине и спорта Републике Србије и Општина Велика Плана).

15. „РУКА ПРИЈАТЕЉСТВА-- Мобилизација младих Подунавског округа за подстицање позитивног деловања шире друштвене заједнице према представницима ромске популације“ Циљ пројекта је био циљ информисање, едуковање и подизање свести младих из Подунавског округа о дискриминацији усмереној према представницима ромске популације, као и њихово мотивисање на преузимање активне улоге у стварању промена у својој околини кроз подстицање на акције креативног деловања чији је циљ позитивно деловање шире друштвене заједнице према представницима ромске популације као социјално угрожене популације. Обучени вршњачки едукатори/ке су формирали мрежу бораца против сваке врсте дискриминације и на тај начин допринели подстицању позитивног деловања шире друштвене заједнице према представ-

ницима ромске популације. ДОНАТОРИ: Канцеларија за људска и мањинска права, Општина Велика Плана.

16. НИСТЕ САМИ! МИ СМО СА ВАМА! ПРОГРАМ ПСИХОЛОШКЕ ПОДРШКЕ МЛАДИМА ОПШТИНЕ ВЕЛИКА ПЛАНА (едукована три тима за вршњачку подршку младима који су организовали 80 радионица вршњачке подршке младима, поново успостављен ТИН телефон, организовано 30 психолошко-драмских радионица са младима, 20 радионица дебате родитеља и адолесцената). ДОНАТОР: Министарство омладине и спорта.

17. МЛАДИ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ –МОБИЛИЗАЦИЈА МЛАДИХ ПОДУНАВСКОГ, ПОМОРАВСКОГ, ШУМАДИЈСКОГ И БРАНИЧЕВСКОГ ОКРУГА ЗА БОРБУ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ – Циљна група су били млади и њихови наставници - ментори вршњачке едукације из 10 општина. Они су организовали 150 радионица и 40 учичних акција у авојим заједницама. ДОНАТОР: Америчка амбасада..

18. ПЕТ ДО ДВАНАЕСТ! ОБУКА ТИМОВА ЗА БЕЗБЕДНОСТ - Циљ пројекта је подизање свести 20 професорки/а (10+10) и 30 ученица/а (15+15) из 10 општина: Велика Плана, Смедерево, Смедеревска Паланка (Подунавски регион), Пожаревац, Кучево, Велико Градиште (Браничевски регион), Лапово, Баточина, (Шумадијски регион), Свилајнац, Деспотовац (Поморавски регион) о родно заснованом и породичном насиљу и формирање 10 петочланих тимова у 10 градова обухваћених пројектом који ће у својим срединама пружати подршку младима који потичу из породица у којима је присутно породично насиље, али и континуирано радити на превенцији и организовати читав низ активности (радионице, трибине...) усмерених ка подизању свести младих, али и ширег окружења о овом значајном друштвеном проблему и тако допринети смањењу броја жртава родно заснованог и породичног насиља. Пројектом који се реализовао уз подршку Екуменске иницијативе

жена из Омиша било је обухваћено осам средњих и четири основне школе из десет градова и општина у окружењу. ДОНАТОР: Екуменска иницијатива жена.

19. ВРШЊАЧКОМ ЕДУКАЦИЈОМ ПРОТИВ ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА - Циљ пројекта је информисање, едуковање и подизање свести деце и младих, наставника, родитеља и шире локалне заједнице из шест општина: Велика Плана, Смедеревска Паланка (Подунавски регион), Пожаревац, Велико Градиште (Браничевски регион), Деспотовац (Поморавски регион) и Лапово (Шумадијски регион) о проблему дигиталног насиља, њихово мотивисање на преузимање активне улоге у својој околини кроз подстицање акција креативног деловања које доприносе елиминацији овог проблема.

Пројектне активности информишу о новим облицима насиља и ризицима који настају са све већом употребом интернета и доприносе ширењу знања и вештина помоћу којих ће се насиље спречити и превентивно деловати. Пројекат укључује едукацију вршњачких едукатора који ће даље да едукују децу и младе о безбедном и одговорном понашању на интернету и друштвеним мрежама и који ће, заједно са њима да реализују сет активности у школама и на друштвеним мрежама путем којих ћемо информисати око 60.000 деце, младих, наставника, родитеља, старатеља и представника шире друштвене заједнице. ДОНАТОР: Теленор фондација.

20. СТУДИЈСКА ПОСЕТА - Ова студијска посета је важна за рад наше организације јер смо разменили искуства са организацијом «Женска акција» из Радовиша из Македоније са којом већ дуго сарађујемо. И једна и друга организација раде са младима на подизању свести о родној равноправности и важности борбе против насиља над женама. Вршњачки тимови наших организација успоставили су сарадњу за нове пројекте. ДОНАТОР: Екуменска иницијатива жена.

21. The Youth of Serbia, Bosnia and Herzegovina and Macedonia as Promoters of Peace and Reconciliation

Циљ пројекта је подизање свести младих од 16 до 25 година у региону Западног Балкана (Србија, Македонија, БиХ) у односу на друге нације о важности толеранције, једнакости и поштовања различитости и њихова мотивација да покрену креативне активности које имају за циљ боље разумевање људских права. Пројекат подразумева међурегионалну размену младих и сарадњу као предуслов за изградњу поверења међу младима из различитих етничких група.

Учесници /це ће присуствовати радионицама које снажно подржавају и развијају вештине потребне за реализацију циља пројекта. Они ће заједно организовати улични перформанс са снажном поруком мира са утицајем на локалне становнике. Након повратка у матичне земље, учесници/це ће организовати уличне акције (4 акције по земљи и осмислити

- Е-билтен који ће бити дистрибуиран свим релевантним институцијама и медијима. (донатор: Regional Youth Cooperation Office RYCO)

22. „КУЛ ЈЕ ДА ЗНАШ! ВРШЊАЧКОМ МЕДИЈАЦИЈОМ ПРОТИВ НАСИЉА” - Циљ пројекта је оспособљавање вршњачких медијатора из седам средњих школа из општина: Велика Плана, Смедеревска Паланка, Пожаревац, Велико Градиште, Кучево и Деспотовац за рад са младима за примену модела медијације у ненасилном решавању сукоба. Донатор Министарство омладине и спорта.

23. „ЗАМИСЛИ СВЕ ДРУГАЧИЈЕ!” - Циљ пројекта је подизање свести 24 ученика/ца из 3 средње школе из општине Велика Плана о проблемима одрастања и формирање Тима вршњака - помагача за подршку младима који ће, у својим школама пружати подршку својим вршњацима кроз органи-

зовање заједничких активности: едукативних и креативних радионица, концерата, изложби, књижевних вечери, спортских манифестација и тако помоћи да лакше преброде кризу одрастања, да овладају вештинама и стекну знања којима ће успешно савладавати, како развојне, тако и свакодневне животне проблеме и изазове. Донатор Општина Велика Плана.

24. СТУДИЈСКА ПОСЕТА САРАЈЕВУ - студијска посета Удружењу за дијалог у породици и друштву «Мали кораци» и њиховој групи вршњачких едукатора. Ова посета претходи омладинској размени младих у оквиру RYCO пројекта. Донатор: Екуменска иницијатива жена.

25. МРЕЖА МЛАДИХ СРБИЈЕ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ - формирано је 20 градских тимова младих и 5 регионалних центара за борбу против корупције. У пројекат су биле укључене 24 средње школе из целе Србије. Тимови су одржали 200 радионица, организовали 80 уличних акција чији је циљ био подизање свести јавности о постојању корупције и неопходности мобилисања заједнице. Донатор Америчка амбасада.

26. „НАЈаче против насиља” - У шест општина обухваћених Пројектом, у 7 средњих школа обучено седам Школских тимова (28 средњошколаца/ки и 8 наставника/супервизора)

- за коришћење техника форум-театра и театра статуа у раду са младима који испољавају насиље према вршњацима
- за припремање перформанса и уличних акција против вршњаачког насиља;
- учесници обуке су од материјала који су изашли у току процеса са тренерима припремили перформанс «НАЈаче против насиља!» посвећен убијеном матуранту из Велике Плана, Стефану Филићу, који су извели у школском дворишту његове школе;
- након обуке, млади из Школских тимова су, уз подршку својих супервизора, одржали 127 радионица,

25 зидова НЕнасиља и информативних штандова, 25 перформанса, 7 изложби ликовних радова у којима је учествовало 550 ученика, а најуспелији радови су се нашли у «Календару НЕнасиља за 2021.годину» који је промовисан на Симпозијуму који је био завршна активност Пројекта; осмишљен је и одштампан едукативно-промотивни материјал: 50 мајица са слоганом пројекта, 700 беџева, 200 оловака, 3500 флајера, 1000 балона и 70 постера; пројекат је медијски пропраћен на локалним радио и ТВ станицама и веб порталу Плана - медиа. Донатор: Министарство омладине и спорта

27. „ОД СЛАЂЕ - СЛАЂЕ!“ - у шест школа у Јагодини, Краљеви, Крагујевцу (у 3 школе) и Бору формиран су и обучени тимови за вршњачку медијацију који су реализовали активности са својим вршњацима: 120 радионица, маскембал против насиља, трибине...

Донатор: Екуменска иницијатива жена

28. ЗАЈЕДНО ПРОТИВ НАСИЉА! - у пет сеоских школа у општини Велика Плана формирано је и обучено 5 тимова за вршњачку медијацију који су организовали сет активности са својим вршњацима. Донатор: Општина Велика Плана.

29. ИМАМО ПРАВА НА ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА! у шест сеоских основних школа у Брадарцу, Раброву, Ресавици, Стењевцу, Лозовику, Глоговцу и Дубокој, као и у једној градској у Смед. Паланци обучени су чланови Ћачког парламента за примену медијације у вршњачким сукобима. Донатор: Фондација за отворено друштво Србија.

30. МАПИРАЊЕ И АНАЛИЗА САРАДЊЕ ДРЖАВНИХ ИНСТИТУЦИЈА И ОЦД У ПРЕВЕНЦИЈИ И СУЗБИЈАЊУ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА И РЕИНТЕРГРАЦИЈИ ЖРТАВА У ШЕСТ ОПШТИНА ПОДУНАВСКОГ, БРАНИЧЕВСКОГ И ПОМОРАВСКОГ ОКО (BAN III - Balkans АСТ Now III!)

Истраживање је објављено у децембру 2019./Каталогијација у Народној библиотеци

Циљеви истраживања:

- Имплементација пројекта, у шест општина обухваћених пројектом: Велика Плана, Смедеревска Паланка, Пожаревац, Велико Градиште, Кучево и Деспотовац;
- Спровођење истраживања;

- Приказ и анализа сарадње полиције, центра за социјални рад, институције образовног и система здравствене заштите и организације цивилног друштва у превенцији и сузбијању трговине људима, а касније и реинтеграције жртава трговине људима.

Метод истраживања:

Истраживање је спроведено поступним остваривањем непосредне сарадње са представницима установа и институција, обављањем интервјуа и спровођењем анкетирања.

Инструменти истраживања:

За потребе овог истраживања конструисани су посебни упитници. Упитници су специфицирани за сваку категорију испитаника. УЗОРАК су чиниле пет група испитаника запослени у институцијама: 1. Полиција - полицајци - 60 2. Центар за социјални рад - социјални радници, психолози, социолози - 30 3. Просветни радници - професори и стручни сарадници - педагози и психолози у средњим школама - 60 4. Медицински радници - лекари и медицински техничари - 60 5. Активисти и запослени у организацијама цивилног друштва - секретари, председници и чланови удружења - 60

Укупан узорак је 270 испитаника. Географски обухват пројекта: Подунавски округ: Велика Плана, Смедеревска Паланка; Браничевски округ: Пожаревац, Велико Градиште, Кучево Поморавски округ: Деспотовац.

31. „И ТИ МОЖЕШ ЗАУСТАВИТИ ТРГОВИНУ ЉУДИМА!” (пројекат је део акције „ПРЕВЕНЦИЈА И БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У СРБИЈИ” која се спроводи у оквиру заједничког програма Европске уније и Савета Европе HORIZONTAL FACILITY за Западни Балкан и Турску 2019-2022», а спроводи Савет Европе).

У пројекат су биле укључене 24 средње и 60 основних школа из 20 општина у Србији. Обучили смо 24 школска Тима за борбу против трговине људима (обуке је прошло 66-оро учесника/ца) који ће у својим срединама реализовати читав сет превентивних активности са децом и младима из својих општина. Циљне групе и корисници: Деца и млади (13-19 година) из 20 општина које су партнери у Програму: млади из руралних подручја; млади без родитељског старања; млади из разведених породица или породица са потешкоћама (екстремно сиромаштво, насиље у породици); млади из дисфункционалних породица или млади са економским препрекама; етничке мањине (Роми, Власи, Бугари). Специфични циљеви:

- Информисање, едуковање и подизање свести младих из 20 општина: Велика Плана, Смедеревска Паланка, Смедерево, Пожаревац, Кучево, Велико Градиште, Деспотовац, Јагодина, Сомбор, Бујановац, Врање, Власотинце, Владичин Хан, Бор, Зајечар, Мајданпек, Краљево, Крагујевац, Лапово, Београд (20 градова и 60 села) на тему трговине људима (са фокусом на жене и девојке) и перформансу као виду друштвеног активизма.

- Мотивисање младих из ових 20 општина (20 градова и 60 села), које су обухваћене Програмом, да преузму активну улогу у стварању промена у свом окружењу.

- Умрежавање школских вршњачких тимова против трговине људима из 20 градова у Србији са институцијама, полицијом, тужилашвом и локалном самоуправом има за циљ успостављање сарадње како би се обезбедио ефикасан систем подршке жртвама и особама под ризиком од трговине људима. (Пројекат је подржао Савет Европе).

32. ПСИХОСОЦИЈАЛНА ПОДРШКА МЕНТОРКАМА ВРШЊАЧКИХ ТИМОВА -

пружање психосоцијалне подршке чланицама организације.

Оваква врста подршке важна је за чланице наше организације пошто радимо на прогармима који се баве веома осетљивим питањима као што су породично насиље над децом и младима, вршњачко насиље код адолесцената, родна равноправност, трговина људима, корупција... Програми подразумевају, уз когнитивно, и високо емотивно анагажовање и улагање свих чланица Удружења да би постављени циљеви били остварени. Ситуација пандемије додатно је утицала на чланице кроз појачани стрес због тешке здравствене и економске ситуације у непосредном окружењу и друштву у целини. Радећи са чланицама увидели смо да им је потребно оснаживање и подршка како би схватиле, разумеле и успешно превазилазиле тешкоће. (Пројекат је подржала Екуменска иницијатива жена)

33. СТУДИЈСКА ПОСЕТА ОПАТИЈИ И РИЈЕЦИ - Посетиле смо организације из Хрватске: Удругу за радионичку едукацију «Вјештине» из Опатије и Удругу «Паритер» из Ријеке. (Пројекат је подржала Екуменска иницијатива жена)

34. „САЗНАЈ! ПРЕПОЗНАЈ! ПРИЈАВИ!“ Циљ пројекта „САЗНАЈ! ПРЕПОЗНАЈ! ПРИЈАВИ!“ је подизање свести младих из седам средњих школа из општина: Велика Плана, Смедеревска Паланка, Пожаревац, Кучево, Деспотовац, Крагујевац и Бор о питањима родно заснованог насиља кроз развијање знања, вештина и ставова о питањима рода и пола и родно заснованог насиља. (Пројекат је подржало Министарство омладине и спорта у оквиру програма Спровођење Националне стратегије за младе и траје до 01.12.2021.године.

Јелена Златкова – председница

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

929-055.2(082)

ОНЕ које су заборављене : зборник радова / [приређивач Јелена Златкова]. - Велика Плана : Удружење грађана Свет речи, 2021 (Велика Плана : Digital foto Stefan plus). - 153 стр. : илустр. ; 20 cm

“Циљ пројекта Удружења ‘Свет речи’ из Велике Плана ‘Сазнај! Препознај! Пријави!’ ... у оквиру Програма спровођења Националне стратегије за младе је подизање свести младих ...” --> Предговор. - Тираж 300. - Стр. 5-8: Предговор / Ана Јовановић ... [и др.]. - Стр. 9-12: Литерарни конкурс “Оне које су заборављене” / Јадранка Мићовић. - Стр. 131-132: О пројекту “Сазнај! Препознај! Пријави!” / Јелена Златкова. - Стр. 134-153: Удружење грађана “Свет речи” / Јелена Златкова.

ISBN 978-86-901916-1-1

а) Познате личности -- Жене -- Зборници

COBISS.SR-ID 51288329

Пројекат „САЗНАЈ! ПРЕПОЗНАЈ! ПРИЈАВИ!“
спроводи Удружење „Свет речи“ из Велике Планае
уз подршку Министарства омладине и спорта РС

ISBN-978-86-901916-1-1

9 788690 191611

Република Србија
МИНИСТАРСТВО
ОМЛАДИНЕ
И СПОРТА